

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота

**Характеристика основних емоцій обличчя. Вивчення мімічних знаків з
допомогою відомих казок в дошкільних навчальних закладах.**
САНІ ЕВЕЛІН АДАЛЬБЕРТІВНА

Студент(ка) IV-го курсу

Спеціальність: 6.010101 Дошкільна освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 1/ 2017

Науковий керівник:

Кулін Агнеш З.

викладач

Завідувач кафедрою _____

Маргітич К.Є

канд. пед. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, « ___ » _____ 201_ року

Протокол № _____ / 201_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

**Характеристика основних емоцій обличчя. Вивчення мімічних знаків з
допомогою відомих казок в дошкільних навчальних закладах.**

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студент(ка) IV-го курсу
спеціальності 6.010101 Дошкільна освіта

Сані Евелін Адальбертівна

Науковий керівник: Кулін Агнеш З.
викладач

Рецензент: Гаврилюк Ілона Юліївна
викладач

Берегове
2018

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**Árulkodó arckifejezéseink vizsgálata az óvodában. Közismert mesék
feldolgozása a mimikai jelek értelmezését alapul véve, játékos foglalkozások
keretein belül.**

Szakedolgozat

Készítette: Szanyi Evelin
IV. évfolyamos Óvodapedagógia
szakos hallgató

Témavezető: Kulin Ágnes
tanár

Recenzens: Gávriļjuk Ilona
tanár

Beregszász – 2018

Tartalom

Bevezetés.....	5
I. A fej és az arc arányrendszere	7
I/1. Miről árulkodik az arc formája?	9
II. Nem - verbális kommunikáció az arckifejezésekkel.....	10
III. Érzelmek kifejeződése az állatokban és az emberben	12
V. Az arc fiziognómiája.....	14
V. Mit mond az arcunk?	17
V/1. Portré.....	17
VI. Gyakorlat	21
ÖSSZEGZÉS.....	28
VII. Melléklet	31
VII.1. Irodalomjegyzék	31
VII.2. Képjegyzék.....	32
VII.3. Hivatkozáslista:.....	33
VIII. Gyakorlati munka melléklete.....	36
VIII.1. Az óravázlat táblázata	36
VIII.2. A mese részletes kidolgozása	37
VIII.3. A gyakorlati munka felmérésének melléklete	49
VIII.4. A gyakorlati munka kapcsán végzett felméréshez készült diagramok jegyzéke.....	53

Зміст

Вступ	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
I. Система пропорційності голови та обличчя.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
I/1. Про що говорить форма обличчя?	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
II. Невербальне спілкування мімікою.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
III. Вираження емоцій у тварин і людини	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
V. Фізіогноміка обличчя	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
V. Про що говорить наше обличчя?.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
V/1. Портрет	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VI. Практична робота	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Підсумки.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VII. Додаток	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VII.1. Використана література.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VII.2. Список зображень	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VII.3. Список посилань:.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VIII. Додаток до практичної роботи	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VIII.1. Таблиця плану уроку	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VIII.2. Докладна розробка казки	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VIII.3. Додаток дослідження практичної роботи	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
VIII.4. Список графіків проведення обстеження в практичній роботі.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.

Bevezetés

Az ember folyamatos közlést végez, kommunikál az őt körbevevő világgal és a benne élő emberekkel, nem csak szóban és írott szövegben teszi ezt, hanem amikor csendben van és látszólag nem csinál semmit azzal is közöl valamit, legtöbbször a testbeszédével, a testtartásával, vagy az arcán megjelenő grimaszokkal „fogalmazza” meg gondolatait, közli azt ami éppen a fejében jár.

Az szakdolgozatomban a nem-verbális kommunikációval, azon belül is az arc mimikai jeleinek megismerésével és értelmezésével foglalkozom. Azzal, hogy a minket érő behatásokra leadott válaszreakcióink milyen formát öltenek, továbbá, hogy ezeknek a jeleknek az értelmezése mennyire fontos lehet a mindennapjainkban.

Folyamatosan fürkésszük a másik arcát és próbáljuk leolvasni a rajta megjelenő jeleket. Ez a tevékenység, mások megfigyelése és arckifejezéseiknek értelmezése belénk kódolt tevékenység, észre sem vesszük magunkon, de tudunkon kívül is folytatjuk és alkalmazzuk. Ha úgy vesszük a túlélőösztönünk része is ez a folyamat, hiszen a leolvasott jelekből tudjuk meg, hogyan is viselkedjünk egy másik emberrel szemben; legyen az olyan, akivel csak nemrég találkoztunk, vagy olyan, akivel már évek óta hosszú ismeretségben állunk.

Természetesen vannak olyan általános jelek, amelyek mindenkire vonatkoznak és vannak olyanok is, amelyek kifejezett helyzetekhez kapcsolhatóak, vagy személyes jegyeket hordoznak és jelentésük megértése nem könnyű feladat számunkra, ahogy mondani is szoktuk egyes személyekről, hogy jó emberismerő. Ez a kijelentés azt is feltételezi, hogy ő hatékonyabban tudja értelmezni a felé küldött jeleket.

Ahhoz, hogy jó emberismerővé váljunk mi is tehetünk valamit. Ez a téma is fontos helyet foglal el a gyermekek vizuális nevelésében. A szakdolgozatomban erre a jelenségre reagálok egy olyan komplex mesefoglalkozás összeállításával, ami a hat alapérzelem (düh, öröm, gúny, undor, félelem, bánat) felismerését és értelmezését hivatott fejleszteni az óvodások számára.

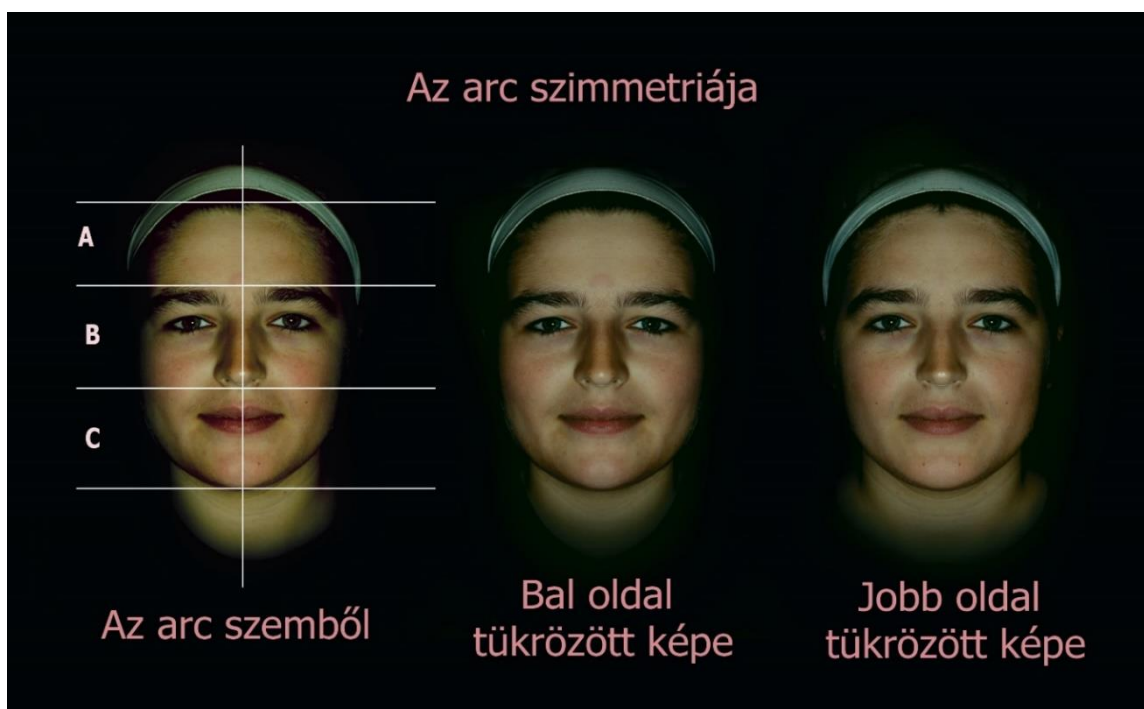
Sok bosszúságtól óvhatja meg a szülőt és a gyermeket egyaránt, ha hamar megtanulja a mimikai jelek értelmezését és rájön, hogyha apa felhúzza a szemét és összehúzza a száját, akkor az azt jelenti, hogy mérges, így tudja, hogy nem szabad pénzt kérni fagyira.

I. A fej és az arc arányrendszere

Az emberi fej két fő részre osztható anatómiailag: arckoponyára és agykoponyára. A fej elülső részén helyezkednek el az érzékszervek védelmüket szolgáló arccsontok. A fej alakja felülről, előlről és oldalról nézve hosszabb vagy rövidebb tojás formát mutat, hátulról inkább gömbhöz hasonlít.¹ A fejet egy középsík vagy - tengely két szimmetrikus, egymás tükörképének megfelelő félre osztja. A harántsík vagy horizontális sík viszont két egyforma hosszú, de különböző alakú részt különít el egymástól.

A fejet két félre osztó függőleges sík mellett az arcon három régiót, felső, középső és alsó arcrégiót különítenek el:

- A. a hajtó és a szemöldök harántvonalai közötti felső vagy homloki rész,
- B. a szemöldök és az orr hegye közötti arci vagy középső rész,
- C. az állcsúcs és az orrhegye közötti alsó ajaki régiónak nevezett harmadik rész. Alsó arcrégió

1. ábra Az arc szimmetriája és arányrendszere

¹Barcsay Jenő: Művészeti anatómia [242.oldal]

Az orrszárnyak közötti orrszélesség azonos a két belső szemzug közötti távolsággal. A két szem közötti távolság azonos egy szem szélességével. Az orr a középső régióban, a szemöldök és az orrhegy között helyeződik el.²

Barcsay arcrendszerének a megvizsgálására mintázására egy női arcot vettem alapul. Látható, hogy míg az arányrendszerben a három horizontális felosztás kb. Megegyező méretű, addig a függőleges szimmetriában nem azzal a tökéletes tükröződéssel találkozunk, mint amiről Barcsay ír, hiszen, az ábrán is látható jobb és bal arc fél megtükrözésével szinte két különböző arc jön létre. A mimikai jelek elhelyezkedése lehet tükröződően szimmetrikus, de az apró elváltozások vagy szögbeli változások nagymértékben befolyásolják a tökéletes szimmetria jelenlétét. Míg a szájon annyira nem látunk nagy különbséget a fenti ábrán, addig a szem, az orr és az arcél vonala, már nagy különbséget mutat a jobb és baloldali arc szimmetria ábrázoláson.

Elmondható, hogy az arc bal oldalán a szem horizontális középtengelye lejjebb helyezkedik el, mint a jobb oldal középtengelye. Ez magával vonja a szemöldök vonalát is, ami szintén lejjebb helyezkedik a jobb oldal szemöldök vonalánál.

Az arc él formáján is különbséget vehetünk észre, a jobb és baloldal szimmetria képén. Ugyanaz a kismértékű ereszkedtség figyelhető meg az arc bal oldalán, ami a szem és szemöldök vonalánál is látható a jobb és baloldal viszonyában.

Az eredeti képen nem annyira szembeötlő az arc két oldalának különbsége szemünk egy egészként fogja fel a látványt, nem figyel fel annyira kisebb különbségekbe és emiatt hat úgy mond természetesnek. Ha viszont megnézzük a jobb és baloldal tükrözött ábrázolását és összehasonlítjuk az eredeti arccal, azok szokatlanok, műnek hatnak. A természetben ritkán találkozunk tökéletes szimmetriával, ezért furcsán hat a jobb és bal oldali tükrözött arc látványa, veszít természetességéből szinte bábuérzetet kelt.

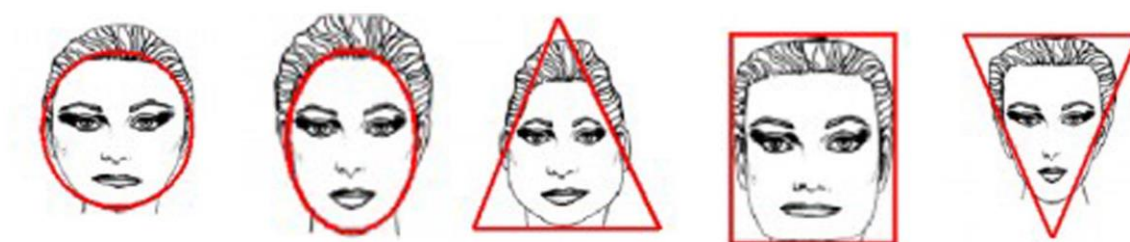
---

² Szunyoghy András / Dr.Fehér György: Kis Rajziskola Művészeti összehasonlító anatómia [250-252. oldal]

I/1. Miről árulkodik az arc formája?

Legtöbbször egy ismerőssel vagy ismeretlennel való találkozáskor első pillantásunkat a másik arcára vetjük. Az egész arc mellett azonban érdemes alaposabban szemügyre venni a részleteket is, mert ezek is sok mindenről árulkodnak. Nézzük, meg milyen arcformákat különböztetünk meg formájuk szerint és ezek milyen geometrikusformákat alkotnak:

2. ábra Az arc elemzése

- Kerek arc - a pofacsontok közötti távolság a legnagyobb, a homlok és az áll megegyezik az arc hosszával.
- Ovális arc - a homlok és az állkapocs szélessége megegyezik egymással, az arccsont viszont szélesebb és maga az arc is hosszabb.
- Kúp alakú arc – az arc arányrendszerébe olyan változás figyelhető meg, hogy az álltól felfelé haladva szélessége folyamatosan csökken. Állkapocs széles homlok keskeny.
- Négyszögletes arc – a homlok, az állkapocs és a pofacsont szinte egyforma széles. az arc szélessége megegyezik az arc magasságával.
- Háromszögletű arc - a homlok és az arc széles, az áll kicsi és hegyes.³

---

³ Szabó Szilvia cikkéből : Az írás tükrében [1-5.bekezdés]

II. Nem - verbális kommunikáció az arckifejezésekkel

Az emberi nem-verbális kommunikációban fontos szerepet játszanak az arcon megjelenő érzelmek. Nem véletlen, hogy az arc felismerése, azonosítása, a rajta megjelenő üzenetek kódolása és dekódolása erős idegrendszeri szabályozás alatt áll. Általában azt mondhatjuk, hogy az arckifejezések területén egy kettős idegrendszeri kontroll jön létre. „Az idegrendszer ősi, a limbikus rendszerhez köthető területei az érzelmek spontán megjelenéséért felelősek; hiányukban a beteg akaratlagosan elő tudja állítani a megfelelő érzelmek kifejezését (pl. mosolyt), de képtelen arra, hogy egyedi helyzetekre reagáljon, pl. nevéssen mások viccén. Az agykéreg viszont a nem-verbális kommunikáció szándékos kontrollját végzi; e területek kiesése következtében a beteg nem tudja teljesíteni azt a feladatot, amelyben arra kéri, hogy mutasson haragot vagy örömet az arcán, jóllehet érzelmeit ki tudja fejezni mindennapi kapcsolataiban.”⁴

Az arckifejezéseket aszerint osztályozzuk, hogy milyen érzelmet, hangulatot, vagy viselkedésformát fejeznek ki. Az így kapott úgy nevezett motoros- mozgásos mintákat visszavezették bizonyos arcizmok együttállására és közös működésére.⁵ Arckifejezéseinken megjelenik a harag, a félelem, a meglepődés, az undor, az öröm, a szomorúság, megnyilvánulása. Az érzelmek kifejeződését befolyásolja a családi és társadalmi szocializáció, valamint a kulturális hatások. Általánosságban jellemző, hogy az érzelmi helyzetekben pozitív vagy negatív reakciókat adunk.

Az ember az egyedüli olyan élőlény, aki egyedülálló módon tudja szabályozni arcvonásait, akár elrejtí érzéseit vagy céljaitól függően változtatja azokat. Ez a képességünk teszi lehetővé azt, hogy arc rebbenés nélkül hazudhassunk vagy pedig érzelmeink elrejtésével álarc mögé bújva védekezzünk. A testtartásunk bizonyos módjai, hangunk magassága, vagy éppen az arcpírulás sokszor leplezi le hazugságainkat, ezeknek az értelmezését nyomozók, ügyészek használják a munkájukban, de a közemberek számára is fontos képesség lehet, amelynek az elsajátítása hosszú folyamatot vehet igénybe. Az arckifejezések szabályozása és elfedése ugyanakkor megkönnyíti a társas kapcsolatok létrejöttét és fenntartását. Ha ugyanis minden szándékunk az arcunkra lenne írva, mindennapi életünk feszültségekkel lenne tele az érzelmi ingerek és azonnali reakciók kavalkádjában, ehelyett ismeretlenek társaságában úgy viselkedünk, hogy megpróbáljuk elrejtetni érzelmeinket és negatív tulajdonságainkat, miközben fürkésszük és elemezzük a másikat.

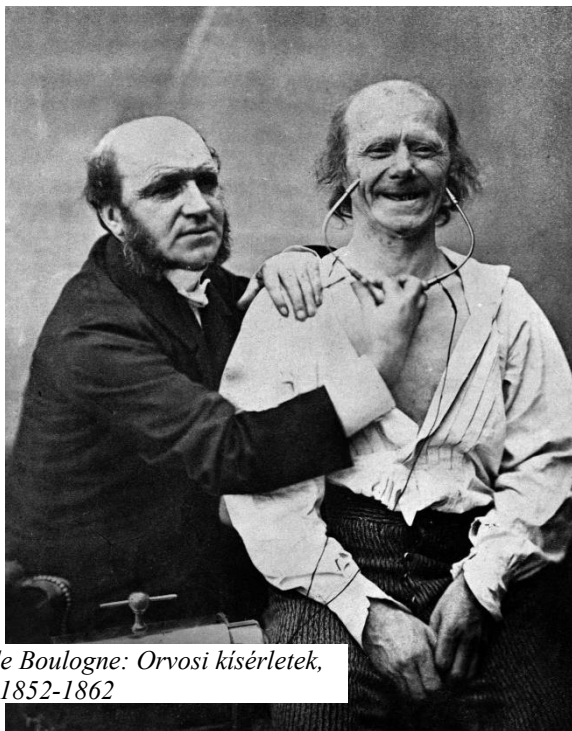
---

⁴Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája, [3-5.bekezdés]

⁵ Forgó Sándor: A kommunikációelmélet alapjai

Különböző kutatásokban vizsgálták a 23 pár arcizom munkájának keresztül létrejövő mimikai jegyeket. Sikerült feltárni, hogy a különböző gyűrődések és ráncok az arcon, vagy a szem és a száj változó állásai és nyitottsága milyen elemi izomműködéseknek feleltethetők meg. Az arckifejezéseket két fő csoportba osztották, ahol a különböző hangulatok megnyilvánulását és egyéni viselkedésformák jellemzőit vizsgálták. A kísérletek alatt kifejezett izom csoportok reakcióját és munkáját írták le a hangulatjelek és viselkedésformák fényében.

Maga az arckifejezések kategorizációja önkényes, hiszen az érzelem nyilvánítások sokféle árnyalatait néhány kategóriába rendezték, és a folyamatos jelzéseket diszkrét mintázatokban fejezték ki.⁶ A kutatók maguk is többféle osztályozást javasoltak, de mégis egyetértettek abban, hogy az alapvető arckifejezések száma 24 és 36 között van. Továbbá arra is rámutattak, hogy a 23 arcizom munkája és azok variációja több ezerre tehető, de ezek közül csak pár kombináció az, ami felismerhető és jelentőséggel bír. Ezt azért is fontos hangsúlyozni, mert az érzelmeket szokás belső

3. ábra Duchenne de Boulogne: Orvosi kísérletek, 1852-1862

állapotokként leírni, emellett viszont Ekmanék vizsgálata azt is hangsúlyozza, hogy az érzelmi megnyilvánulásokban meglepő összefüggés figyelhető meg: a motoros minták és jelentésük, valamint vegetatív- akaratlanul működő folyamatok jellemzőek egy adott érzelemre. Ez azt jelenti, hogy izmaink és idegrendszerünk változása hatással van érzelmi világunkra és magukkal hozzák az érzelmi jeleink változását.

Douchenne de Boulogne⁷ francia neurológus az arckifejezések létrejöttét a különböző mimikai jegyeket elektromos impulzusokkal vizsgálta. Rámutatott a hat alapvető arckifejezés: félelem, harag, meglepettség, gúny, undor, boldogság anatómiai működésükre. Kísérleteit úgy végezte,

hogy elektrolízissel stimulálta az arc izmainak különböző csoportjait és azok összehúzódásának és elernyedését vizsgálta. Az izmok ingerlésére kettő vagy négy elektródát használt, a szükséges

⁶Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája [3-4. oldal]

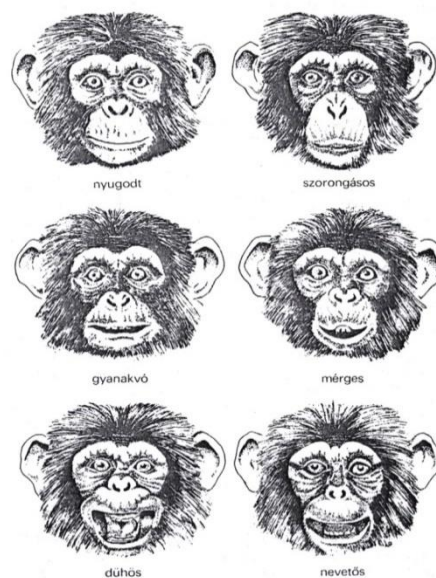
⁷ DUCHENNE, A FÉNYKÉPEZŐ ORVOS KÍSÉRLETEI

áramot pedig egy, a szobában található generátor szolgáltatta. Összesen öt vizsgálati alany állt Duchenne rendelkezésére: egy fiatal és egy idősebb nő, egy leendő anatómus, Jules Talrich, egy alkoholistá munkás és kedvence, a szellemileg visszamaradott cipész.

III. Érzelmek kifejeződése az állatokban és az emberben

Darwin 1872-ben írja meg egyik alapvető munkáját, amely az "Érzelmek kifejeződése az állatokban és az emberben" címet kapja. Ebben az emberi arckifejezések és gesztusok evolúciós gyökereit igyekeznek feltárni, saját megfigyelésekre támaszkodva, amelyeket gyermekeken, mentálisan retardált betegeken, és főemlősökön végzett. Azt a következtetést fogalmazza meg, hogy az evolúció a nem-verbális kommunikáció esetében párhuzamosan fejlődött és az emberi arckifejezések a főemlősök mimikájából fokozatosan, lépésről-lépésre alakultak ki. Ennél fogva univerzális jellegűek a föld minden pontján és veleszületett

képességeken alapulnak. Darwin hipotézisét a 70-es évektől kezdve meginduló kutatások alátámasztották. Paul Ekman és munkatársai fénykép- és video felvételek ezreit készítette a legkülönbözőbb kultúrákban. Rövid történeteket meséltek az itt élő embereknek, majd arra kérték őket, hogy a megfelelő arckifejezéssel kísérik ezeket a történeteket, tehát mutassák ki az odaillő érzelmeiket és hangulataikat. Az ezekről készült felvételeket, azután más kultúrák tagjainak mutatták meg és megkérték őket, hogy mondják el, milyen érzelmet fejez ki a képen látható személy. Kiderült, hogy nagy azonosság mutatkozik az arckifejezések felismerésében és értelmezésében; még azok az új-guineai pápua férfiak is

4. ábra Emberszabású majmok arckifejezései

tökéletesen megértették az európai emberek érzelmeit, akik nem láttak előtte fehér embert.⁸Ezek a kísérletek azt mutatták meg, hogy legalább hat alapvető érzelem – öröm, harag, meglepetés, undor, szomorúság, aggodás – kifejezésére a föld minden lakója számára ugyanaz a repertoár áll rendelkezésre. Ez azt jelenti, hogy nem csupán az arckifejezések motoros sémái egyeznek meg,

⁸ Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája [6-9.bekezdés]

hanem az általuk közölt elsődleges szociális jelentések is. Ezt azért fontos kiemelni, mert sokáig uralkodott az a nézet, miszerint az arc izmainak mintázatai biológiailag adottak, de hogy ezek milyen jelentést hordoznak a társas kapcsolatokban, azt már az adott kultúra határozza meg. Mára viszont elfogadottá vált, hogy az emberek számos nem-verbális kapcsolat tekintetében a jelentések olyan világában élnek, amely független az illető kultúra gazdasági fejlettségétől és társadalmi berendezkedésétől ugyan azt a jelrendszert használják. Más szóval, jelzés és jelentés együtt jött létre a társas kapcsolatokban a csoport és egyén viszonyában.

Az érzelmeink kifejezése genetikai programokon alapszik. Ezt támasztják alá azok a megfigyelések, amelyek szerint a néhány hetes csecsemők eltérő arckifejezéseket adnak különböző ingerekre (pl. a négy alap ízre), és arra is nagyon korán képesek, hogy különbséget tegyenek a felnőttek érzelmi megnyilvánulásai között. Vak illetve vak és siket gyerekek vizsgálata még meggyőzőbben tárja fel a veleszületett képességek jelenlétét.⁹ Ha a tanulásemelvények alapján feltesszük, hogy az érzelmeik megfelelő kifejezéseit gyermekkorban sajátítjuk el, akkor ezek a szerencsétlen sorsú gyerekek – akik az örök sötétség és csend birodalmában nőnek fel – várhatóan egészen máshogyan viselkednek, mint egészséges társaik. Ezzel szemben azt találták a tudósok, hogy ugyanúgy reagálnak az őket érő behatásokra, mint látó társaik, tehát ha boldog- nevetnek, ha szomorúak- sírnak, akkor is, ha életükben azelőtt nem „láttak” síró, vagy nevető embert.

Végül, az univerzalitás és veleszületettség hipotéziseinek alátámasztása Darwinnak arra megfigyelésére fordítja figyelmünket, miszerint érzelmeink kifejezését főemlős őseinktől örököltük az evolúció során. Valóban, számos emberi arckifejezés és gesztusjel párját megtaláljuk az emberszabású főemlősöknél.

Az úgy nevezett „játékos arc” úgy áll elő, hogy a csimpánz a száját kitátja, úgy hogy a felső fogsor fedve van, miközben nevetésszerű szaggatott hangot ad. Gyakran játék, barátságos harapdálás vagy csiklandozás közben mutatják ezt a kifejezést, ami megnyilvánulásában és funkciójában nagyon hasonló a gyerekek jókedvükben és játékos birkózásukban mutatott arcjátékára és hangjára. A főemlősök másik jól ismert mimikája a "vigyor", amelynek során az állat szájszegletei hátrahúzódnak és mindkét fogsora jól látszik. Ezt a csimpánzok rendszerint egy másik fajtársuk jelenlétében mutatják félelmükben, egyúttal a másik megnyugtatása és kiengesztelése céljából.

---

⁹ Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája [7.-9.bekezdés]

V. Az arc fiziognómiája

A történelem során az ember egyik fő kifejező eszközeként az írott szövege és a szavakat tekintették. A nyelvi eszközök és az arckifejezéseink használatában fogalompárokat és párhuzamokat fedezhetünk fel, így az orális közlésben a hang és a hangszínbeli változások a mimikai jelek változásaival magyarázhatóak, míg a testi gesztikuláció az artikulációval hozható kapcsolatba. A nyelv egyrészt hanghoz és halláshoz kötött, másrészt elválaszthatatlanul összetartozik benne a mimétikus elem a hangzóval, azaz a gesztikuláció az artikulációval. Következésképpen különbség van az orális és az íráson alapuló kultúrák gondolkodásmódja között, míg az első inkább vizuálításra épít, amásik azt leginkább kiegészítésként használja az írott szöveg olvasása kapcsán. A kommunikációs médiumok jelenkori sokféleségében a vizuális nyelv univerzálódik és az egyre inkább előtérbe kerül.

A mimika primitív voltáról később Darwin is meg volt győződve. Felfogása szerint az emberi mimika funkció híján való maradvány csupán, mely a törzsfajlásban egykor még célirányos cselekedetnek a nyoma. Ma már kevesen vallják Darwin elméletét és a mimikának inkább önálló szimbolikát tulajdonítanak, a fiziognómiáról, mint a képi nyelv értelmezésének tudományáról egyáltalán elmondható, hogy a racionális gondolkodásra és az érzéki intuíciónkra-megérzésekre egyaránt épít. A fiziognómia tudománya a 18.századi kutatásokban kapott fontos helyet. A fiziognómia tudománya ezért kapott helyet Gustav von Fülleborn *filozófiatörténetében* (1797).¹⁰ Fülleborn mely az arc morfológiai tanulmányozását az empirikus, illetve a gyakorlati (azaz erkölcs) filozófiához sorolta be, ugyanakkor tisztában volt azzal, hogy voltaképpen besorolhatatlan jelenséggel van dolga, mely éppúgy tartozik az antropológia, a nyelvészet és a pszichológia hatáskörébe.¹¹ Csupán az érdekesség kedvéért jegyzem meg, hogy hogyan figyelhette meg Homéros olyan pontosan hősei külső jellegzetességeit, amikor köztudottan vak volt. Az ilyesfajta különbségekkel ellentétben a fiziognómiai gondolkodást az érzéki jelek tudománya, azaz a morfológia egyik sajátos változatának is tekinthetjük, mely ugyan sok minden egyébire is irányulhat, például az állatok alakjának, vagy a városok képének, "arculatának" leírására, mégis elsődleges tárgya az emberi arc. A fiziognómia ebben a tágabb értelemben a képi jelek felismerésével foglalkozik, azaz - Gernot Böhmét idézve - „fiziognómiákat” ismer fel, „vonásokat, jellegeket, arculatokat” ír le. Azonos tehát a látható dolgok leírásával.

---

¹⁰Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció [1-5.bekezdés]

¹¹ Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció [1-5.bekezdés]

A fiziognómia kifejezést a továbbiakban mégis specifikusan az emberi arcnak a testhez viszonyított jelrendszerére korlátozzuk. Az arc ugyanis az ember kitüntetett sajátossága, mely elkülönül a minket körülvevő képek sokaságától. Az emberi arc jelsűrűsége összehasonlíthatatlanul összetettebb az állaténál vagy bármilyen más fiziognómiánál. Ezt a jelsűrűséget arra a jelenségre szokás visszavezetni, hogy az ember eredendően társas lény, s kiemelten érdeklődik a másik iránt. *„Már igen korán felfigyeltek az emberek arra, hogy testük, arcuk alakja különbözik egymástól. Egymást a külsejük alapján ismerték fel és különböztették meg. Megfigyelték továbbá, hogy gyermekek és felnőttek, ifjak és vének, férfiak és nők, elevenek és holtak különböznek egymástól a külsejükben. Amikor azután a különböző népek is kapcsolatba kerültek egymással, bizonyára észleltek számos nemzeti jellegzetességet is”* - írja Fülleborn említett munkájában.¹² William Hogarth szerint a világ teremtése óta létező számtalan emberi közül egyetlen egy arc sem hasonlít annyira egy másikhoz, hogy ne tudna a szemünk különbséget tenni közöttük.

„Az emberi arc többet jelent nekem minden történetnél és ősi okiratnál” - írta Lavater Goethe-nak 1774-ben.¹³ Az arc ugyanis *„a legszebb és legbeszédesebb minden nyelv közül, a bölcsességnek és az erénynek a természetes nyelve”*, olyan mondandó, mely elbeszéli a személy élettörténetét, kiábrázolja belsőt, láthatóvá teszi a jellemet.

Az arc megszólít, kapcsolatra hív. Hiába fűrösztöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat... - mondja József Attila egyik sora.¹⁴ Az arc elsősorban mindig valaki másnak az arca, s csak egy másik ember arcával összehasonlítva tudtuk leírni a saját arcunkat, még ha ismertük saját tükörképünket is. A tükörbe pillantás önismerete azonban legfeljebb az utóbbi néhány évszázadra vonatkoztatva tekinthető általánosnak. Viszonylag új keletű az önazonosságunk és az önismeretnek ez a módja, mivel az üvegtükrök reneszánsz kori elterjedéséig az ember csak igen ritkán pillanthatta meg a saját arcát, s akkor is csak igen homályosan, például víztükörben, a másik szembogarában vagy az első, az üveghez képest kezdetleges fémtükrökben. Következésképpen csak igen bizonytalan képet alkothatott a saját külsejéről. Etnológusok megfigyelése szerint azok a bennszülöttek, akik változatlanul a modern civilizációtól elkülönülten élnek és nem használnak tükröt, nem ismerik fel saját magukat a róluk készült fényképeken.¹⁵

A másik arcával való eredendő kapcsolat, a másikhoz viszonyulás egyes feltevések szerint az arc genezisében is meghatározó szerepet játszhatott. Lavater (Darwint megelőző)

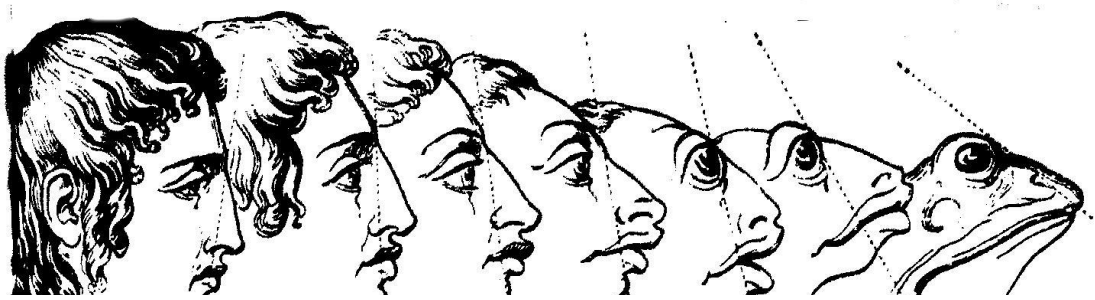
¹² Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció [1-5.bekezdés]

¹³ Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció[1-5.bekezdés]

¹⁵ Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció [1-5. bekezdés]

evolucionalista sémája egy olyan folyamatot szemléltet, mely során az emberi arc a tekintetek keresztüzében formálódhatott ki a az állat magányos tekintetéből, egyes emberi vonásokat állati vonásokhoz hasonlított és azon keresztül vezette le egy folyamatábrán a két arci véglet közti átmenetet.

Eszerint az arc mindig egyszerre a tekintő és a tekintett, a néző és a nézett, azaz a másik tekintetének a médiuma. Az arcok csak egymásra vonatkoztatva léteznek, csak együttesen alkotnak szöveget, textust. Ez a szöveg arra is rámutat, hogy a magányos arc, az önmagában való tekintet, mindig beteljesületlen; folyamatban lévő munka, mely szüntelenül arra vár, hogy lássák, értsék, írjanak rá. Az arc ebben az értelemben mindig befejezetlen „kép”, mely arra hív fel, hogy kiegészüljön a másikban. Az figyelő- szemlélő ember az, aki ebből a „magányosságból” kirántja az arcot és azt valamilyen szöveg környezetbe helyezi, kiegészíti és meglátja a benne rejlő lehetőségeket.

5. ábra Lavater evolucionalista sémája

V. Mit mond az arcunk?

V/1. Portré

A képzőművészeti portré egy önmagában teljes világ.¹⁶ Az elsődleges esztétikai tény mögött azonban a szobroknál a fizikai, a festményeknél a fizikai és kémiai anyagszerkezetek, mint hordozók húzódnak meg. Az esztétikum a művészi portré esetében a szerves lét való létezése: az élettelen anyag megformálása –, azaz szellemi és lelki értelemben történő életre keltése. A művészi portré kiindulópontul szolgáló valósága az ember, különösképpen az emberi arc.¹⁷ Az emberi arc is egy önmagában teljes világ; de másképpen, mint a művészi portré. Ez alapján, az emberi arc esztétikai értelmezése és látása egy összetett dolog, amely a befogadó társadalmi, szociális és erkölcsi hozzáállásától függően változik. Tehát az arc látása a néző személyétől és a fentiekben felsorolt tényezőktől függ. Mindezek mögött biológiai, fiziológiai anyagszerkezet tapintható ki. Az esztétikum az emberi arcot illetően a szerves lét valóságos létezése: az élő anyag szellemként és lélekként való kisugárzása, önformálódása. Az arc jelentősége elkülönülésével növekszik meg. A testet felöltöztetik, de az arc meztelen marad és magára vonja a figyelmet.¹⁸

Az arc a test örököse volt, amelynek abban a mértékben, amelyben a ruhátlanság uralkodik, bizonyos része van az önszeretet kifejezésében. A külső feltünteti a belsőt, az arc az embernek egész lényét adja vissza és nyilatkoztatja ki. A test felöltöztetésével a meztelenül maradt arc apró kozmikus jelentőséget nyer. Ezeknek az apró részeknek az a legfőbb sajátosságuk, hogy részelemei felnagyítódnak és fokozott esztétikai szerephez jutnak. A természettől adott, vonzó emberi arc, vagy a klasszikus szépség úgy is megfogalmazható, hogy egy ilyen tökéletes arc láttán az azt érzékelő ember ne akarjon se hozzá adni, vagy elvenni belőle valamit belőle.

A szép arc boldogság – vagy legalábbis „a boldogság ígérete” önmaga és a másik ember számára olvashatjuk Srtendhálnál. Az idők során rengeteg párhuzamos, néhol egymásnak ellentmondó gondolatmenet született a szép arc fogalmával és értelmezésével kapcsolatban; így olvashatunk úgy is a szép arcról, mint valamilyen unalmas érzet megtestesítőjéről, vagy pedig ezzel ellenkezőleg érdekesként is észlelhetjük. Látható hogy minden arcot olvasó szem mást és mást lát, nehezen megy ezeknek a tapasztalatoknak a szavakba öntése. Ha az arcban felfedezett szépséget próbáljuk megfogalmazni, akkor Kanttal kell kezdenünk: „szép az, ami érdek nélkül tetszik... természetesen szép az, ami akarati érdek nélkül mutatkozik. Más szavakkal: *az emberi arc akkor szép, ha eltűnik róla az érdekek motivációja, ha a civilizáció ráakódásaitól fölszabadul*

¹⁶ Fecske András: Művészeti ismeretek a dolgozók gimnáziuma II.oszt.[89.oldal]

¹⁷ Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ [1. oldal]

¹⁸ Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/[2. oldal]

a természetesség. ¹⁹ „Abban a pillanatban, amikor az akarat elszunnyad, és teret nyer a szemlélődés, a tiszta látás és odaadás, minden megváltozik.²⁰ Furcsa ez a tisztán látás, egyáltalán megvalósítható-e, létrejöhet olyan helyzet, ahol ki tudjuk zárni saját szemünk szubjektív látását és természetes, objektív fényben tudjuk megvizsgálni az arcot.

Ha meglátjuk egy ifjú, egy fiatal férfi tiszta, talán naivnak látszó arcát, azonnal azt mondjuk: szép! Természetesen joggal, de még szebb ugyanez az arc, ha tisztaságába – a naiv színezet helyett – bölcs és derűs komolyság vegyül, amely már távlatosan láttatja gyermekmúltját és sejteti hosszú jövőjét. Ha meglátjuk egy öregember, egy öreg férfi ráncoktól terhes arcát, rögtön azt mondjuk: titokzatos! Joggal, hiszen minden súlyos barázda és vonás mögött megannyi megélt gond, évtizedek érlelte tapasztalat, emlék munkál és hagyott a halálig megmaradó nyomot. De még izgatóbb ugyanez a titokzatosság, ha az öregember arca sima, ránc- és kortalan. Ha csak a színész(nő) arcáról van szó, akkor az afölötti uralom, az arc finom, szinte észrevehetetlen átváltozásai és áttünései számítanak. Művészi eszköztára gazdagságának és tehetségének bizonyítéka, ha egy eredendően bájos és vonzó színész vagy színésznő csúnya is tud lenni, ha szerepe és rendezője úgy kívánja.

Turgenyev 1844-ben írt elbeszélésében az egyik szereplő hangos töprengésbe kezd. Miben rejlik egy bizonyos arc sajátossága? Beszélgetőtársa Lord Byron gyönyörű szavaival válaszol: az arc lényege az arc zenéje. Ha az emberi arcnak „zenéje” van, akkor legalább ilyen joggal jelenthetjük ki azt is, hogy egy emberi fej talán a természet legszebb plasztikai alkotása. Gondoljunk az emberi arc gazdag kontrasztjaira: konkrétan például arra az ellentétre, amelyet egy homlok fénye és a szemgödrök árnyai jelenítenek meg.²¹

Az arc igazi érdekessége abban rejlik, hogy a lelki mélységeknek-titkoknak hány meg hány rétege és árnyalata bújik meg rajta a homloktól az állig.

A száj: Hegel az arc legkifejezőbb mozgásainak centrumaként a száját, mint a legjobban látható emberi hangképző szervet és környékét jelöli meg. Jellemző azonban, hogy Hegelnek az ajkak „módosulásairól” kizárólag a beszéd jut az eszébe. Hegelnél a száj a fiziognómia, az arc önmagában is lényegi részlete, addig Schopenhauernél csupán a beszéd látható kimenete. „Sőt az ember arca rendesen többet és érdekesebbet mond, mint a szája, mert az arc összefoglalása mindannak, amit a száj valaha mondani fog, amennyiben az ember minden gondolkozásának és

---

¹⁹ Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ [2. oldal]

²⁰ Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ [3. oldal]

²¹ Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/TURGENYEV, Ivan Szergejevics : A diadalmas szerelem dala. Kisregények és elbeszélések. Válogatta: Zöldhelyi Zsuzsa és Hetesi István. [4. oldal]

törekvésének monogramja.²²A száj továbbá csak egy embernek gondolatát mondja ki, az arc viszont a természetnek gondolatát.

A szem: Az arc és benne a szem, a lélek, a lelki-érzelmi élet állapotváltozásainak, kedélyhullámzásainak és vibrációinak tükre láthatóan árulkodó hordozója. Ezt jellembeli és akarati tényezők is befolyásolják; pozitív és negatív előjelű, erkölcsi természetű értelemben. Az első esetben ez azt jelenti, hogy az ember ura önmaga indulatkitöréseinek, együttérzéssel viseltetik embertársa iránt stb. A második esetben pedig azt, hogy alakoskodik, „színészkedik”; továbbá alantas vagy legalábbis önös érdekből szuggerálni, befolyásolni, félrevezetni igyekszik a másikat. Az előbbiek lehetnek a jó-, a tisztaarcúak az utóbbiak a rosszarcú, sötét alakok, akiknek „még a szeme sem áll jól”. Tisztaarcúnak mondani valakit ebben az etikai értelemben tehát azt jelenti, hogy az illetőt nyílnak és egyenesnek, jellemesnek és bizalomgerjesztőnek látjuk. Látható testrészeink közül a szem őrzi meg – az arc mikrokozmoszán belül egy még kisebb mikrokozmoszként – leghosszabb ideig és főként „legbeszédesebben” múltunkat. Vissza egészen a gyermekkorig, sőt a születésig.

Ez nem azt jelenti, hogy a szem nem változik és nem változtatható. Gondoljunk egyfelől a különböző természetes elváltozásokra és szervi

6. ábra Életkorok. Mária nagymamám 2 éves kortól - 63 éves korig

öregedésre, a kisebb-nagyobb fizikai sérülésekre; továbbá a lelki traumák, az alkohol és a kábítószeres túlzott fogyasztásának tükröződésére, bizonyos betegségek tünezhordozására stb. Az egészen szép és csillogó szem Napként ragyogja be az arcot. A mosolygás és a nevetés az arc olyan látható fiziológiai megnyilvánulása tehát, amely rámutat az ember viselkedésére és milyenségére. Hegel szerint „a nevetés olyasmi ugyan, ami a természeti lélekhez tartozik – tehát antropológiai

²² Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/, Georg Wilhelm Friedrich 1980. Esztétikai előadások. I–III. kötet[5. oldal]

jelenség, de egy sor változatos fokon megy át az üres vagy nyers ember közönséges, megrázkódtató, harsogó hahotájától a nemes lélek szelíd mosolyáig, s fokokban a nevetés egyre jobban megszabadul természetességétől, mígnem a mosolygásban arcmozdulattá válik, tehát olyasmivé, ami a szabad akaratból indul ki. A nevetés különböző módjai ezért nagyon jellemzően az egyének műveltségi fokát fejezik ki.

Míg Hegel a filozófia, addig Leonardo da Vinci²³ a festészet felől közelít a nevető és síró emberi arc anatómiai felületéhez és e két szélsőséges – bár sok vonásában mégis rokonítható (például mindkettőben föltárulkoznak a fogak és a nyelv) – emberi jelenség személyiség-lélektani gyökerű változataihoz. A fiziológiai áttétel és közvetítő ebben az esetben kétségtelenül az arcizmoknak az a kifejlett rendszere - és nem mellékesen az arcból a prémes szőrzet helyett - lenne, amivel csak az ember rendelkezik. Ugyanakkor az állatok egyedileg és bizonyos határig változnak is. Konkrétan a lakásunkban velünk együtt élő kutyákra és macskákra gondolok jelen összefüggésben. Hat rájuk otthoni tárgyi és családi környezetünk, és ők is hatnak ránk, aminek következtében – főként szemeik okán – fejük elülső része az „arcszerűség” képzetét kelti-keltheti a velük élő emberekben. Az arcizmok élettani működése teszi lehetővé ugyanis azt, ami az arcnak egyrészt karaktert – másrészt a pillanatoktól a hosszú évtizedekig ívelő változatosságot és történetiséget ad. Az emberi arc fejlődésének vagy változásainak története három olyan fő korszakra osztható, amelyeknek mindegyike egyfelől a családi-vérrokonni örökség, illetőleg élettani törvényszerűségek – másfelől az akaraterő, a szenvedély, a jellem és az értelem kezdeti kibontakozásának és későbbi elutasításának küzdelmét, egyik vagy másik tényező meghatározó szerepet tölt be és – inkább rövidebb időszakokra érvényes – egyensúlyát tükrözi. Arcunk életének mintegy első három évtizede döntően a genetikáé, a következő kb. harminc év inkább a karakteré és az intelligenciáé (vagy annak hiányáé, hiányosságaié, erőtlenségeié), végül a hatvanas évektől a biológiáé. Az ember arca: az ember sorsa. A megélt élmények és tapasztalatok, sikerek és kudarok, ünnepek és hétköznapiok érlelte arc: élettörténet, amelyből epikai vagy lírai krónikát elképzelni, majd megírni vagy jövendőlni lehet.

---

²³ Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ LEONARDO da Vinci : Tudomány és művészet. Válogatás művészeti írásaiból. A szöveget gondozta: KardosTibor. [5-6. oldal]

VI. Gyakorlat

A különböző alapérzelmek és hozzájuk párosított arckifejezések felismerése a mesék világában.

Megfigyeléseimet és kutatásomat a gyermekekkel, már az előző évek során elkezdtem. Tavaly rengeteg tapasztalatot, és érdekes válaszokat gyűjtöttem össze, mely arra ösztönzött engem, hogy idén is foglalkozzak a témával. Akkor a Kisdobronyi óvodában a kis és nagy csoporttal végeztem kísérletet. A kísérlet célja az alapérzelmek megismertetése volt, ami sikerült is. Két mesét vettem segítségül, amelynek szereplőit ábrákkal ábrázoltam. Az alapérzelmek bemutatása meseszereplők segítségével nagyon könnyen ment.

Évfolyammunkámban az arckifejezésekkel foglalkoztam. Azt vizsgáltam, hogy a testi jelek milyen biológiai és evolúciós fejlődésen mentek keresztül. Továbbá azzal foglalkoztam, hogy belső érzéseink hogyan változtatják arcunkat, tehát érzelmeink kinyilvánítása hogyan hat az arcizmikánkra.

Arra kerestem a választ, hogy az arcunkkal mit és hogyan közlünk, és azt embertársaink hogyan olvassák le. Gyakorlatomban egy olyan foglalkozási tervet állítottam össze, amely segítséget nyújt az óvodáskorú gyermekek arcokról leolvasható jelek képességeinek fejlesztésére. Ezzel a foglalkozással a helyzet felismerő képességeiket akartam képezni, hogy könnyebben értelmezzék az őket körülvevő személyek arckifejezéseit és mimikai jeleit; majd azokat értelmezve a helyzetnek megfelelően tudjanak reagálni. Ehhez a feladathoz két ismert gyermekmesét vettem alapul: A kis kakas gyémánt félkrajcárját és Hamupipókéét. Ezzel a két mesével kapcsolatban a 2016-2017-es tanévben már elvégeztem két foglalkozást, a munka közben szerzett tapasztalatokra alapozva ebben az évben egy kísérlettel egészítettem ki a gyakorlatomat.

A szakdolgozatom kapcsán összeállított gyakorlati munka két fő részének (Mesefeldolgozás és játékos kísérlet) ismertetése:

- A mese foglalkozás a következőképpen folyt: a mese olvasása közben a szereplők érzelmi állapotát tükröző részeknél megálltunk, ekkor az elolvasott részt megbeszélve, meghatároztuk a szereplő adott helyzetben mutatott érzelmi állapotát, majd a segédanyagok segítségével (mozgatható ábrák a szereplők arcát mintázva) eljátszottuk azt és hozzá párosítható arckifejezéseket. Megfigyelve egymáson a különböző jeleket, azokat a gyerekek a segédábrákon is bemutatták a mimikai jelek elmozdításával, ehhez mágneset és mágnes táblát használtunk. Így begyakoroltuk a 6 alapérzelem arckifejezésekre vonatkozó jeleit: **Öröm, Gúny-Undor, Szomorúság, Félelem, Harag-Düh, Meglepetség.**

A mesefoglalkozást ezen az éven csak nagycsoportos óvodásokkal végeztem el, mert a kiegészítő kísérletben/felmérésben olyan kérdésekkel és feladatokkal találkoznak a gyerekek. Ebben a korcsoportban vizsgáltam meg, hogy a foglalkozás kapcsán begyakorolt érzelmek felismerés milyen minőségben jelenik meg náluk. És erre készítettem el a kísérleti feladatokat.

Nagycsoport 5-6 évesek, 63fő

A nagy csoportos gyerekeknek a Hamupipőke mesét választottam. Úgy gondoltam az ő korosztályuknak leginkább megfelelő mese, mivel már több szereplővel találkozunk és az alapérzelmekre is több jelentőből válogathattunk. A mese elolvasása előtt a gyerekeket tájékoztattam a foglalkozás folyamatáról, hogy milyen feladatok várnak rájuk ezen a foglalkozáson. Elmondtam, hogy a mesében kiválasztott részek után megbeszéljük és összefoglaljuk az elhangzottakat. Célom, hogy megismertessen a gyerekekkel a legfőbb alapérzéseket.

Egy-egy rész elolvasása után megkérdeztem a gyerekeket, melyek voltak azok az alapérzelmek, melyekkel találkoztak a mesében:

- *Fésüld meg szépen a hajunkat! Pucold fényesre a cipőnket! Kapcsold be a ruhánk derekát! Lagziba megyünk a királyi palotába.*

Hamupipőke mindent megtett, amit csak kívántak, de amikor nem látták, egyre csak sírdogált, mert bizony ő is szívesen elment volna táncolni. Végül megkérte a mostohaanyját, engedje el a bálba.

Szomorúság

Tanár: Hamupipőke folyton sírdogált, mikor senki nem látta, mert ő is szeretett volna el menni táncolni. Milyen volt Hamupipőke?

- gyerekek válaszolnak

- Ki tudja megmutatni, hogy milyen az arcunk, mikor szomorkodunk? Gyere ki a táblához és mutassuk meg az ábrán is!

Felhívtam a figyelmüket, hogy segítségünkre lesznek ezeknek az érzelmeknek a bemutatásában az általunk összeállított ábrák és segédeszközök. A mesében találkoztunk pozitív és negatív szereplőkkel.

Azt gondoltam, hogy nagyon egyszerűen fog történni az arckifejezéseknek a bemutatása. Így is történt, könnyű volt a gyerekeket rávezetni az általam kért feladat megoldására. Nagyon

tetszett nekik, hogy tudtak válogatni a különböző jellembeli tulajdonságok között, melyeket ábrákkal is illusztrálhattak. Leginkább a negatív hősök mimikájának az ábrázolása volt érdekes számukra. A közös munka után egy-egy gyereket szólítottam oda magamhoz, hogy saját arcán mutasson be az alapérzelmeket. Ez eredményes volt, majd minden gyereknek sikerült bemutatnia egy kiválasztott részhez párosított alapérzelmet.

A mesecsolvasás után, úgymond összefoglalás képpen egy begyakorló játékkal egészítettük ki a foglalozást, melynek lényege, az érzelmek begyakorlása és elsajátítása volt. Úgy történt hogy egy általam kikiállított érzelem kapcsán önállón választva egy szereplőt maguk készítették el a megfelelő arckifejzést az segédábráinkon.

Úgy érzem, céloimat sikeresen elértem, a gyerekek elsajátították a különböző alapérzelmeket, amit ábrán is tudtak illusztrálni.

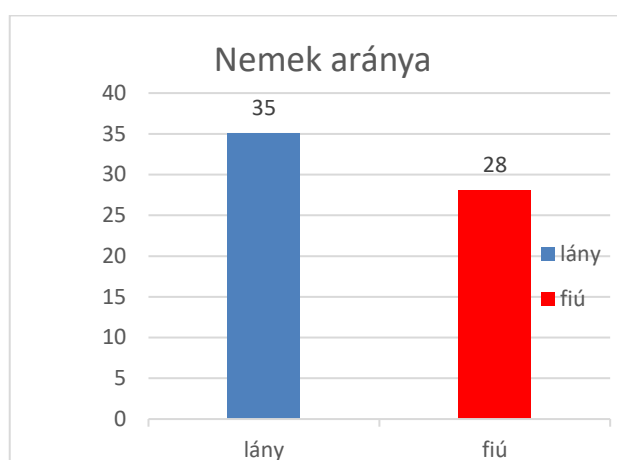
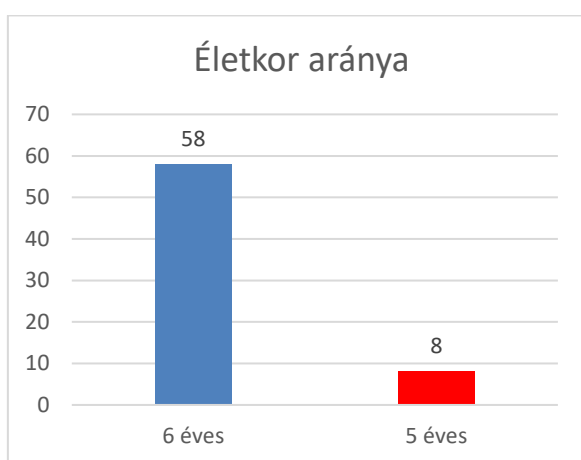
Amikor a három nagy csoportban levezettem a foglalkozást, aztán ennek sikerében erre készítettem el a kísérleti feladatokat.

A kísérleti felmérésben három formában vizsgáltam a hat alapérzelem felismerését: képfelismerés, és szövegértés, amit két különböző formában mértem, mese szöveg és étehelyzetek vizsgálatában.

A felmérést szintén ugyanebben a három nagy csoportban készítettem, minden esetben megelőzte a felmérést a mesefoglalkozás. Fontosnak tartottam, hogy a felmérés előtt begyakoroljuk a gyerekekkel az alapérzelmek mimikai megnyilvánulásait, amire már a tavalyi gyakorlat kapcsán bebizonyosodott, hogy a mesefoglalkozás hatékony forma. A felmérés kapcsán arra voltam kíváncsi, hogy az érzelmek felismerésében a három kísérlet típus közül, melyek azok,

amelyek könnyebben mennek a gyerekeknek és miért, és melyek azok amelyek nehézséget okoznak számukra és miért.

A felmérésben összesen 63 gyerek vett részt, 35 lány és 28 fiú, két intézményben végeztem a félélmérést a Nagydobronyi Napsugár Óvodában és a Kisdobronyi Hófehérke Óvodában. Ezekben az intézményekben a nagycsoportos gyermekeket látogattam meg, ahová többségében 5 és 6 év közötti gyermekek járnak. Mint az már gyakorlatom elvégzése és összesítése alkalmával kiderült, az életkor megoszlása terén legmagasabb számban a 6 éves gyermekek véleményével ismerkedhettem meg, ezt követik az 5 évesek korosztálya. A nemek arányát tekintve pedig, a három óvodából többségben a lányok voltak.

Minden gyermekkel egyesével, egymás után végeztem el a három felmérést. Fontosnak tartottam, hogy minden gyermeknek új élmény legyen a három kérdéssor. Úgy tudtam megoldani, hogy amíg egy gyerekkel foglalkoztam a foglalkoztató szobában, addig a dada a többi gyerekekkel a pihenő szobában játszott, az óvónő pedig nekem segített a teremben. Miután befelyezték a felmérést visszamentek a többiekhez és dada segített abban, hogy ne mondják el a társaiknak mi történt, próbálta lekötni a figyelmüket különböző játékokkal. Másképpen nem tudtuk megoldani a körülményeket, így lehet, hogy egy-két információ eljutott a gyerekekhez. A felmérések elkezdésekor mindenkit újszerű helyzet fogadott a segédeszközök használatával kapcsolatban, így minden gyermeknek először elmagyaráztam, mivel is fogunk foglalkozni, elismételtük az alapérzelmeket szóban és kértem őket, ha felismerik az azokat, a három kérdéssor (élethelyzetek, meserészlet, képfelismerés) kapcsán, akkor mutassák fel a segédeszközökön, a feladattípusokhoz külön-külön előkészített kis táblán, a megfelelőt.

Élethelyzetek. Amikor az élethelyzetek felismerését vizsgáltuk, akkor kislányt és kisfiút ábrázoló gyermekarcokat - táblákat kellett felmutatniuk, a kiválasztott alapérzelmeket ábrázolva.

Mindegyik alapérzelemhez készítettem hat kislányokról és hat kislányokról szóló történetet, a kislányoknak általában kislányos, a fiúknak kislányos történetet olvastam fel, hogy könnyebben tudják behelyezni magukat a történetben szereplők helyébe. A történetek az óvoda mindennapjairól szóltak, hogy a gyerekek számára életközeli legyenek a helyzetek, és reméltem így könnyebben megértik és felismerik bennük az alapérzelmeiket.

Szomorúság: Dani és Bence az autókkal játszottak. Daninak a Bence autója tetszett jobban, de Bence nem akarta odaadni Daninak; elkezdtek civakodni. Dani kikapta a Bence kezéből autóját. Bence sírvafakadt.

- *Hogy érezte magát Bence?*
- *Válasszuk ki a kislány arcaiból, hogy melyik a szomorú! Mutasd fel!*

Öröm: Lucának közeledett a születésnapja. A kislányok és kislányok úgy gondolták készítenek neki egy kis ajándékot. Odamentek az óvónénihez, hogy megkérjék segítsen nekik képeslapot készíteni. A kislányok örömmel készítették a képeslapot, vágtak rá virágot, matricákkal díszítették. Eljött a várva várt nap Lucácska születésnapja. Csoda szép tortája volt.

A gyerekek körbe állták és csodálták. A kislányok már alig várták, hogy átadhassák a kis ajándékukat.

- *Szerinted, hogy érezte magát Luca mikor megkapta az ajándékot? Mutasd meg a kislánynak, aztán pedig a kislánynak, hogy milyen az mikor boldogok vagyunk!*

A második szövegértelmező felméréshez A rút kis kacsát választottam. Hat kis kacsát készítettem el az alapérzelmek illusztrációjaként. A felmérés majdnem ugyanúgy történt, mint az előző feladatnál csak itt már „A rút kis kacsá” meséből választottam ki az alapérzelmekhez megfelelő/ hozzáillő részletet. A gyerekek felsoroltuk a hat alapérzelem alapján, hogy hogyan is érzi magát a kis kacska, mikor elmeséltem a történetet a gyerekeknek felkellett mutatni azt a kiskacsát ábrázoló táblát, amilyen alapérzelemről is hallott az általam felolvasott meserészletben.

Düh: *Ugyan, hagyjátok! - védte az anyja. - Nem vét ez senkinek!*

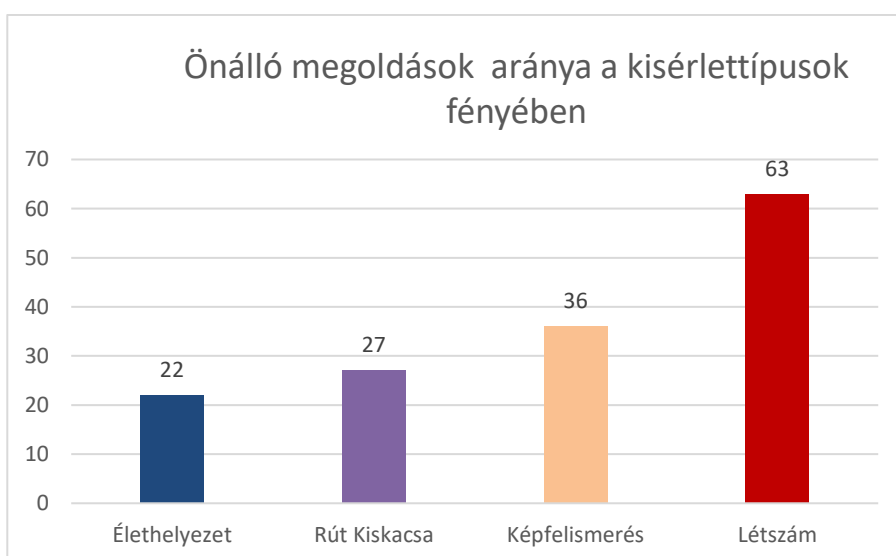
- De nagyobb, mint más becsületes kiskacska, és rút is! Ezért bizony verést érdemel! - kiáltotta a piros kapcsás kacsa hölgy.

- Hogy érezte magát a piros kapcsás kacsa hölgy?

A harmadik felmérés - képfelismerés volt, amihez egy népszerű mese-szereplőt választottam „Donald kacsát”. A mese részleteiből kiválasztottam az alapérzelmekhez megfelelő képeket, rajzfilmkockákat illusztrációként. Ezek a jelenetek szolgálták a képfelismerés alapjául. Ebben a felmérésben napocsák voltak a segítségünkre. Mikor felmutattam a képet, először is tisztáznunk kellett milyen is a képen Donald kacska, majd felsoroltuk milyen alapérzelmek vannak a napocsákban, és a képen látott érzelmeket a megfelelő napocska felmutatásával értelmezhetjük. Ebben a felmérésben a felismerés mellett két különböző ábrák összehangolásával, képpárosítással együtt történt az érzelmek mimikai jeleinek értelmezése.

A felmérések kapcsán elmondható, hogy a gyermekek reakcióideje nagyon gyors volt, először arra gondoltam, hogy nem fogom tudni elvégezni minden egyes feladattípust, minden gyermekkel, de meglepetésemre, gyorsan haladt a munka és a gyerekeket is érdekelte a foglalkozás, így az előzőleges számításaimtól sokkal gyorsabban és produktívabban tudtam haladni a felméréssel. A kérdések megválaszolásában a gyerekek reakcióideje 00:45-01:15 között mozgott. Amikor nem ment magától a felismerés a gyerekek kérésére segítettem nekik, a segítség adást is mértem és ez volt az egyik olyan mutató, amiből arra kaptam visszajelzést, hogy melyik felméréstípus az, amelyik könnyebben megy a gyerekeknek. Ezekből az adatokból, a lenti diagramon is jól látható, hogy a képfelismerésben voltak a legügyesebbek az óvodások.

Természetesen ez nem jelenti azt hogy, az a feladattípus volt a legérdekesebb számukra, ez azzal is magyarázható, hogy a rajzfilmek és animációs filmek képi világa megszokottabb számukra, az érzelmek leolvasása nem volt olyan idegen, mint egy általam megfogalmazott élethelyzet értelmezése. Természetesen emellett a gyerekek nem tudnak olvasni, így a szövegértés egy olyan képesség, amely majd az iskolás éveik alatt fejlődik tovább.

Az alapérzelmek felismerésében a gyakorlati munka mellékletében látható feladattípusokra bontott arányokat ábrázoló diagramok lehetnek segítségünkre. Ha összehasonlítjuk a három felméréstípusban az alapérzelmek felismerését, azt láthatjuk, hogy az öröm és a harag az a két érzelem-típus, ami a legkönnyebben ismernek fel a gyerekek, a legnagyobb nehézséget pedig a gúnyt és undort értelmező feladatok adták a számukra.

Bár nem történt a felmérés teljesen felügyelt körülmények között, és a kiértékelés közben jöttem rá, hogy milyen kérdésekkel lehetett volna még kiegészíteni a kísérletet, mivel lehetett volna jobbra tenni, de úgy érzem mégis hasznos kiegészítője a mesefoglalkozásoknak. A témám feldolgozását érdekes adatokkal egészítette ki a felmérés közben tapasztalt válaszok és reakciók. A felismerési módszerek alátámasztják azt a elképzelésemet, hogy legproduktívabban a szöveg-értelmezés és képfelismerés komplex használata a jobb-produktívabb megoldás, ami a makettekkel kiegészített mesefoglalkozásban meg is jelenik. Úgy érzem a gyermekek, a foglalkozások kapcsán, a mostanában sokszor hangoztatott „játszva – tanulás” formájában foglalkozhattak az arcmimikai jelek olvasásával és értelmezésével, ami egyik alapvető célom volt a gyakorlati foglalkozás összeállításakor.

ÖSSZEGZÉS

Az emberi érzelmek kulturálisan sokféle módon, változatos kontextusban fejezhetőek ki. Arc kifejezéseink sokkal gazdagabbak és árnyaltabbak állati rokonainkhoz képest. Mosolyoghatunk persze jókedvünkben vagy zavartságunkban és féltékenységünkben, de ugyanúgy tehetjük ezt iróniával vagy éppen a rosszindulatunk jeleként.

A különböző helyzetekben mutatott érzelm kinyilvánítása és azok értelmezése nélkülözhetelen képesség az ember szociális kapcsolataiban, életében. Kommunikációnknak ezen része, olyan képességhez kötött amit képezni tudunk és szükség is van rá a sikeres élethez.

Feladatunk pedagógusként az is, hogy segédkezet nyújtsunk a ránk bízott gyermekeknek. Ez megnyilvánulhat abban, hogy fejlesszük a gyermekek képességét az érzések

megkülönböztetésében, amivel segíthetjük helyzetfelismerésüket és érzékenységüket társaik és az őket körül vevő világ felé.

Gyakorlatomban az arci jelek értelmezésére fektettem a hangsúlyt és olyan foglalkozás tervet állítottam össze, ami a gyerekek korának megfelelő módon, a mesék közvetítő erejével mutatja be a különböző szerepekben és elhelyezetekben mutatott viselkedés minták és a hozzájuk párosítható érzelmi válaszok felismerését.

Kifejzetten a mimikai jelekre koncentráltam és a hat alapérzelem felismerésének segítségét egy többfeladatos játékos kísérlettel is kiegészítettem szakdolgozatom kapcsán. A Hamupipőke történetét feldolgozó mesefoglalkozás az érzelmi állapotok felismerését az óvodás gyerekeknél, képfelismerés, és szövegértés komplex formájában törént. Ezt a mesefoglalkozást egészítettem ki egy olyan felméréssel, amelyben az élethelyzetekre, és a Rút Kiskacsa című mese szövegrészleteinek értelmezése, valamint képfelismerés kapcsán figyeltem meg a gyermekek reakcióját az érzelmek felismerésében. Ez a felmérés mutatott rá arra jobban, hogy milyen érzelmi jeleket és milyen formában ismernek fel könnyebben és magabiztosabban az óvodás gyerekek.

Ahogy figyeljük mások arcát és elkezdjük megfigyelni, annak jeleit sok dolgot olvashatunk le róla, lehet nem minden értelmezésünk helytálló és saját elképzeléseinket vetítjük a valós érzelmek helyére. Miközben olvasni-írni tanulunk betűkből rakunk össze szavakat, mondatokat, majd hosszabb szövegeket is; a komplexebb érzések megértéséhez is az alapvető jelek értelmezésén keresztül juthatunk el. A szakdolgozatomban leírtak alapján úgy érzem egy olyan játékos tevékenységet- foglalkozást sikerült összeállítanom, ami a fent említett folyamat része lehet és hasznos iránytűje a mimikai jelek feltérképezéséhez az óvodás gyermekek számára.

Резюме

Людські емоції в культурному відношенні можна виражати по-різному, в багатоманітних контекстах. Відносно тварин, наші риси обличчя та міміка набагато багатші. Можемо посміхатися в доброму настрої або від спантеличеності і боязкості, але можемо робити це з іронією та хитрістю.

Вираження почуттів в різних ситуаціях та їх розуміння є невід'ємною здатністю людини в суспільних відносинах, житті. Ця частка спілкування пов'язана з такими можливостями, які ми можемо розвивати, і є необхідними для успішного життя.

Наша задача як педагога подати руку допомоги дітям, яких нам довірили. Це може проявитися в тому, що ми розвиваємо здатність дітей розрізняти почуття, і цим допомагаємо їм орієнтовно оцінювати ситуації, бути чуйними до товаришів та навколишнього середовища.

У моїй практиці я звернула увагу на розуміння знаків обличчя та складала план заняття, в якому зрозумілими для маленької дитини методами, за допомогою казки, показала висловлювання почуттів у різних життєвих ситуаціях за допомогою міміки та жестів.

Винятково я сконцентрувала увагу на ознаки міміки та на впізнання основних шести почуттів у багатозадачному експерименті та доповнила зв'язком з курсовою роботою. Заняття-казка, яке було побудовано на історії Попелюшки, дало змогу для комплексу впізнання емоційних станів дошкільнят, розпізнання образів та сприймання ними тексту. Це заняття я доповнила експериментом життєвої ситуації та сприйманням тексту казки «Гидке каченя» та розпізнавання зображень і спостерігала реакцію дітей у розпізнанні емоцій. Цей експеримент показав, які почуття та у якій формі краще розпізнають дошкільнята.

Спостерігаючи обличчя інших людей, їхні ознаки, багато можемо з них прочитати, можливо не все інтерпретуємо правильно, бо проектуємо наші власні ідеї замість реальних емоцій. Вчимося читати-писати, з букв складаємо слова, речення, потім довші тексти; до комплексного розуміння почуттів також прийдемо з часом через прості почуття. Як описано в моїй бакалаврській роботі я відчуваю, що мені вдалося скласти таке ігрове заняття, що може бути складовою вищезгаданого процесу та компасом в подальшому дослідженні для дітей дошкільного віку.

VII. Melléklet

VII.1. Irodalomjegyzék

1. Barcsay Jenő: *Művészeti anatómia*, Corvina Kiadó, Budapest, 1953
2. Béres István, Horányi Özséb: *Társadalmi kommunikáció*, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája, Osiris Kiadó, Budapest, 2001
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalmi_kommunikacio/ch04s02.html [Letöltés ideje: 2016.03.02]
3. Duchenne, A Fényképező Orvos Kísérletei (1852-1862) – Magyar Fografusok Háza, Mai Manó Ház honlapja, 2014
http://maimanohaz.blog.hu/2014/10/05/duchenne_a_fenykepezo_orvos_kiserletei_1852
*[Letöltés ideje: 2016.04.15]
4. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/, 2006
<http://www.vilagossag.hu/pdf/20070319210255.pdf> [Letöltés ideje: 2016.02.14]
5. Forgó Sándor: A kommunikációelmélet alapjai, Eszterházy Károly Főiskola, 2011
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_03_a_kommelmelet_alapjai_sco_rm_04/35_az_emberi_arckifejezsek_biolgija.html [Letöltés ideje: 2016.03.24]
6. Hankiss Elemér: Az ember, Helikon Kiadó, 1999
<http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/az-ember> [Letöltés ideje: 2016.02.24]
7. Hámori Eszter: Pszichológiai eszközök az Ember megismeréséhez / Korszerű ismeretek viselkedéselemzőknek/, 2006
8. Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció, 2001
<http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/kutatas/Kocziszky/ARC6.htm> [Letöltés ideje: 2016.02.14]
9. Szabó Szilvia cikkéből : Az írás tükrében
<http://www.azirastukreben.hu/mirol-arulkodik-az-arcforma> [Letöltés ideje: 2016.02.24]
10. Szunyoghy András /Dr.Fehér György: Kis Rajziskola Művészeti összehasonlító anatómia, Novella Könyvkiadó, Budapest, 2004
11. Vera F. Birkenbihl: Testbeszéd, Trivium Kiadó, 2001

VII.2. Képjegyzék

- **1. sz. ábra** *Az arc szimmetriája és arányrendszere*
- **2. sz. ábra** *Az arc elemzése*
<http://donna.hu/cikk/Arcelemzesre-felMit-arul-el-rolad-az-arcformad/8717>, [Letöltés ideje: 2016.03.29]
- **3.sz.ábra** *Duchenne de Boulogne:Orvosi kísérletek, 1852-1862*
http://maimanohaz.blog.hu/2014/10/05/duchenne_a_fenykepezo_orvos_kiserletei_1852, [Letöltés ideje:2016.04.28]
- **4.sz.ábra** *Duchenne de Boulogne:Orvosi kísérletek, 1852-1862*
http://maimanohaz.blog.hu/2014/10/05/duchenne_a_fenykepezo_orvos_kiserletei_1852, [Letöltés ideje:2016.04.28]
- **5.sz.ábra** *Lavater evolucionalista sémája* [Letöltés ideje:2016.04.28]
- **6. sz. ábra** *Életkorok Mária nagymamám 2 éves kortól - 61 éves korig, Fotók készítése: 2016.04.28*

VII.3. Hivatkozáslista:

1. Barcsay Jenő: Művészeti anatómia [242.oldal]
2. Szunyoghy András / Dr.Fehér György: Kis Rajziskola Művészeti összehasonlító anatómia [250-252. oldal]
3. Szabó Szilvia cikkéből: Az írás tükrében <http://www.azirastukreben.hu/mirol-arulkodik-az-arcforma> [1-5.bekezdés]
4. Hankiss Elemér: Az ember <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/az-ember> [5.bekezdés]
5. Forgó Sándor: A kommunikációelmélet alapjai, http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_03_a_kommelmélet_alapjai_sco_rm_04/35_az_emberi_arckifejezsek_biolgija.html [1. bekezdés]
6. Fecske András: Művészeti ismeretek a dolgozók gimnáziuma II.oszt.[89.oldal]
7. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070319210255.pdf> [1-2.oldal]
8. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070319210255.pdf> [1-2.oldal]
9. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ [2-3.oldal]
10. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070319210255.pdf>, [2-3.oldal]
11. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/,TURGENYEV, Ivan Szergejevics : A diadalmas szerelem dala. Kisregények és elbeszélések. Válogatta: Zöldhelyi Zsuzsa és Hetesi István. <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070319210255.pdf>, [4-5.oldal]
12. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ , HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. Esztétikai előadások. I–III. kötet, 2. kiadás [4-5.oldal]
13. Éles Csaba: Szentől szemben az arc titkaival /Az emberi arc filozófiai – esztétikai kérdésköre/ , LEONARDO da Vinci : Tudomány és művészet. Válogatás művészeti írásaiból. A szöveget gondozta: KardosTibor. <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070319210255.pdf> [5-6.oldal]
14. Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalmi_kommunikacio/ch04s02.html [3-5.bekezdés]
15. Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalmi_kommunikacio/ch04s02.html, [3-5.bekezdés]
16. DUCHENNE, A FÉNYKÉPEZŐ ORVOS KÍSÉRLETEI (1852-1862)- Mai Manó Ház http://maimanohaz.blog.hu/2014/10/05/duchenne_a_fenykepezo_orvos_kiserletei_1852 *

17. Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalmi_kommunikacio/ch04s02.html [6-9.bekezdés]
18. Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalmi_kommunikacio/ch04s02.html [6-9.bekezdés]
19. Béres István, Horányi Özséb: Társadalmi kommunikáció, Bereczki Tamás: Az emberi kommunikáció etológiája http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_tarsadalmi_kommunikacio/ch04s02.html [7-9.bekezdés]
20. Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció, 2001 <http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/kutatas/Kocziszky/ARC6.htm>, [1-5.bekezdés]
21. Koczinszky Éva: Az arc olvasása. Fiziognómia és vizuális kommunikáció, 2001
22. <http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/kutatas/Kocziszky/ARC6.htm>, [1-5.bekezdés]

Nagy csoport, 5-6 éves	I. foglalkozás
<i>Hamupipőke</i>	
<p>Cél A foglalkozás célja, a hat alapérzelem megismertetése a gyermekekkel, azok felismerése és begyakorlása játékos mesei alapokra építve. A foglalkozás kapcsán megtanulják figyelmesen hallgatni a mesét, felhívjuk a figyelmet a mese szeretére, mindeközben fejlesztik kreatív és helyzetfelismerő gondolkodásukat, beszéd- és kifejezőkészségüket.</p>	
<p>Téma 1. Beszélgetés az alapérzelmekről a mese közvetítésével, az alábbi példán keresztül bemutatva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Volt egy kislány, aki elvesztette az anyukáját. Szerintetek ez a kislány boldog volt ebben a helyzetben?</i> • <i>Akkor hogy érezhette magát?</i> • <i>Milyenek vagytok, amikor szomorúak vagytok? Figyeljétek meg egymás arcát!</i> • <i>Nézzétek csak egymás szemöldökét, hogy lekonyult. - Valakit megkérünk a gyerekek közül, hogy változtasson az öregasszony ábra szemöldökén</i> <p>2. Érzelmek ábrázolását begyakorló játék, karakter makettek segítségével.</p>	
<p>Feladat A Hamupipőke című mesében, a szereplők: hamupipőke, herceg, mostohaanya, két mostohatestvér, (tündérkeresztanya) különböző helyzetekben mutatott viselkedésének felismerése és érzelmi állapotok bemutatása szereplőket ábrázoló maketteken, kifejezeten az arc mimikára koncentrálna.</p>	
<p>Időbeosztás 9:00-9:05 – A foglalkozás bemutatása, a feladat közös megbeszélése a segédeszközök bemutatása. 9:05-9:20 – A mese felolvasása és közös-játékos megbeszélése. 9:05-9:20 – A foglalkozás lezárása közös beszélgetéssel. 9:35-9:40 – Begyakorló záró szabadjáték az alapérzelmeket alapul véve.</p>	
<p>Értékelés A foglalkozás összességében sikeresnek mondható volt. A legtöbb gyermekek aktívan bekapcsolódtak a beszélgetésbe. A foglalkozás végén történő begyakorló játék feladatai nem jelentettek számukra nehézséget, könnyen megoldották azokat. A gyermekek hangulata észrevételeim alapján jó volt, élvezték a foglalkozást.</p>	
<p>Otthoni kiegészítendő feladat</p>	
<p>Irodalom Grimm mesék: Hamupipőke</p>	
<p>Mellékletek A mese szereplőinek ábrái</p>	
<p>Feltételek Foglalkoztató terem, tábla-mágnes tábla, asztal-a mimikai jelek elhelyezésére</p>	

Csoportszoba, a meséhez kapcsolódó előre elkészített szemléltetők, mágnes táblamágnesek, asztalok, székek.

VIII. Gyakorlati munka melléklete

VIII.1. Az óravázlat táblázata

VIII.2. A mese részletes kidolgozása

HAMUPIPÓKE

Élt egyszer egy messzi-messzi országban egy gazdag ember a feleségével meg a kislányával. Az asszony egyszer csak megbetegedett. Érezte, hogy nem sok ideje van hátra. Odahívatta betegágyához egyetlen leánykáját, és így szólt hozzá:

- Kedves gyermekem, nekem most el kell búcsúznom tőled, nem vigyázhatok rád, nem oltalmazhatlak tovább. De magam helyett itt hagyok neked egy jó tanácsot. Légy mindig jó és jámbor, akkor mindig jóra fog fordulni a sorsod, és boldog lesz az életed.

Azzal lehunyta a szemét, és meghalt.

Szomorúság

Tanár: Volt egy kislány, aki elvesztette az anyukáját. Szerintetek ez a kislány boldog volt ebben a helyzetben?

- **gyerekek válaszolnak**
- **Akkor hogy érezhette magát?**
- **Milyenek vagytok, amikor szomorúak vagytok? Figyeljétek meg egymás arcát! Nézzétek csak egymás szemöldökét, hogy lekonyult.- Valakit megkérünk a gyerekek közül, hogy változtasson az öregasszony ábra szemöldökén.**

A lányka minden áldott nap kiment az édesanyja sírjához. Mindig jó volt, mindig jámbor volt. Megjött a tél, fehér leplet borított a temetőre, aztán megjött a tavasz újra felsütött a nap, kizöldült a határ, és a gazdag ember új asszonyt hozott a házhoz.

Ennek az asszonynak már volt két lánya, azok is vele jöttek. Arcuk szép fehér volt, de a szívük csúnya fekete. S attól fogva nehéz sora lett a szegény árva lánynak. Mostohatestvérei, ahol csak tudták, bántották; ők maguk egész nap a tükör előtt páváskodtak, s hol ezért, hol azért szalasztották a húgukat, úgyhogy egyetlen percig sem volt nyugta tőlük. Végül aztán egy szép napon az egyik azt mondta:

- Mit ül itt velünk a szobában ez a buta liba? Aki enni akar, szolgáljon is meg érte. Konyhalánynak meg nem itt a helye!

Elvették a szép ruháját, ócska szürke szoknyát, nehéz facipőt adtak rá, és kikergették a konyhába. Ott aztán dolgozhatott látástól vakulásig. Kora hajnalban kelt, vizet hordott, tüzet rakott, fát vágott, főzött, mosott; ami piszkos munka volt, mind neki kellett végeznie.

Gúny-Undor

Tanár: Szerintetek szépen bántak ezek a mostohatestvérek a lánykával?

- **gyerekek válaszolnak**
- **Szép dolog valakit ugráltatni és kigúnyolni?**
- **gyerekek válaszolnak**
- **Milyenek lehettek ezek a mostohatestvérek?**
- **gyerekek válaszolnak**
- **Sajnos a mostohatestvérek folyton csúnyán bántak a testvérükkel és kigúnyolták őt.**

Milyen az amikor kigúnyolunk valakit?

Ráadásul a mostohatestvéreinek semmi nem tetszett úgy, mint ha csúfot űzhetek belőle. Ujjal mutogattak kopott ruhájára, hitvány sarujára úgy mondogatták:

- Lám csak, hogy kicsípte magát a kényes kisasszony!

És jót nevettek rajta.

Még ha beérték volna ennyivel! De nem érték be; egyre csak azon járt az eszük, hogyan okozhatnának neki minél több bajt, keserűséget. Esténként kihoztak a kamrából egy szakajtó borsót vagy lencsét, beleszórták a hamuba, és ráparancsoltak:

- Ezt reggelre mind kiszedd, vagy jaj lesz neked!

Szegény lány már alig állt a lábán a fáradtságtól, mégsem bújhatott ágyba, ott kellett kuporognia a tűzhely mellett a hamuban, és borsót, lencsét szemelnie. Piszkos is volt, poros is volt mindig; ezért aztán elnevezték Hamupipőkének.

Gúny –undor

Tanár: Szerintetek Hamupipőkének jól esik, hogy folyton kinevetik a mostohatestvérei?

- **gyerekek válszolnak**

- **Ti ki szoktátok nevetni egymást? Szerintetek szép dolog az?**
- **gyerekek válaszolnak**
- **Nem szabad kigúnyolnunk egymást, milyen az arcunk mikor gúnyosan nézünk?
Bemutatjuk arcunkon!**

Történt egyszer, hogy a gazdag ember vásárba készült, és megkérdezte a két mostohalányát, mit akarnak vásárfiának.

- Szép ruhát! - felelte az egyik.

- Gyöngyöt, gyémántot! - felelte a másik.

- Hát neked mit hozzak, Hamupipőke? - kérdezte az apjuk.

- Nekem, édesapám, az első gallyat, amelyik hazafelé jövetekben a kalapodhoz ütődik.

A gazdag ember megvette a két mostohalányának a szép ruhát meg a gyöngyöt és gyémántot, aztán hazaindult. Egy cserjésen át vezetett az útja. Ahogy keresztüllovagolt rajta, egy mogyoróág nekicsapódott a kalapjának. Letörte, és magával vitte.

Mikor hazaért, mindenkinek odaadta, amit hozott: két mostohalányának a drága vásárfiát, Hamupipőkének meg a mogyoróágot.

A lányka megköszönte az ajándékot, kiment a temetőbe, és elültette az édesanyja sírjára. Keservesen sírt közben, hullott a könnye, mint a zápor. A mogyoróvessző gyökeret eresztett, és csakhamar szép kis fává sarjadt. Hamupipőke napjában háromszor kilátogatott a temetőbe, leült az édesanyja sírhalmára, és elpanaszolta nehéz sorsát. Olyankor mindig egy hófehér madár szállt a mogyorófacskára.

Szomorúság

Tanár: Miért szomorkodott folyton Hamupipőke?

- **gyerekek válaszolnak**
- **Nézzük csak meg egymás arcát milyen is az mikor szomorúak vagyunk. Ki szeretné megmutatni a Hamupipőke ábrán, hogy milyen az mikor szomorú valaki? Milyen a szemöldökünk és szánk- lekonyult?**

Hamupipőkének csak ki kellett mondania, ha valamit kívánt, s a madár nyomban ledobta neki, amit kért.

Meglepettség

Tanár: Szerintetek milyen volt Hamupipőke, mikor amit kért a madárka teljesítette? Milyen lehetett az arca?

- **gyerekek válaszolnak**
- **Igen meglepődött. Milyen az arcunk mikor meglepődünk? Nézzük csak meg egymás arcát. Ki szeretné az ábrán megváltoztatni Hamupipőke arcát is?**

Abban az időben az ország királyfia nagy ünnepséget rendezett. Három egész napra szólta a vigasság. Meghívták rá az ország minden szép lányát, hogy a királyfi közülük válasszon magának feleséget.

A mostohalányoknak egyszeriben jókedvük kerekedett, amikor megtudták, hogy ők is hivatalosak a multságba.

Öröm

Tanár: A királyfi nagy ünnepséget rendezett. Meghívták a mostohatestvéreket is. Szerintetek örültek a meghívásnak?

- **gyerekek válaszolnak**
- **Milyenek vagyunk mikor örülünk? Nézzük meg egymás arcát! Ki szeretné a mostohatestvérek arcát megváltoztatni az ábrán?**

Bekiáltották Hamupipőkéket, és ráparancsoltak:

- Fésüld meg szépen a hajunkat! Pucold fényesre a cipőnket! Kapcsold be a ruhánk derekát! Lagziba megyünk a királyi palotába.

Hamupipőke mindent megtett, amit csak kívántak, de amikor nem látták, egyre csak sírdogált, mert bizony ő is szívesen elment volna táncolni. Végül megkérte a mostohaanyját, engedje el a bálba.

Szomorúság

Tanár: Hamupipőke folyton sírdogált, mikor senki nem látta, mert ő is szeretett volna el menni táncolni. Milyen volt Hamupipőke?

- **gyerekek válaszolnak**

- Ki tudja megmutatni, hogy milyen az arcunk, mikor szomorkodunk? Gyere ki a táblához és mutassuk meg az ábrán is!

- Téged, Hamupipőke? - csodálkozott a mostohája. - Elment az eszed? Csupa szutyok, és lagziba kívánczok; hallottak már ilyet? Hogyan akarsz táncolni. ha se ruhád, se cipőd nincs hozzá?

A lányka tovább kérlelte, a mostohája meg végül is elunta a rimázkodást; azt mondta:

- Jól van, kiszórok neked ide egy tál lencsét a hamuba; ha két óra alatt kiválogatod, velünk jöhetsz.

Hamupipőke megvárta, míg a mostohája visszamegy a szobába; akkor kiosont a kertbe, és elkiáltotta magát:

- Galambok, gerlek, égi madárcák, gyertek, gyertek, segítetek válogatni!

Az ocsút szaporán egyétek, a javát meg az edénybe tegyétek!

A levegő egyszeriben tele lett suhogással, szárnycsattogással. A konyhaablakon beröppent két fehér galamb, aztán egy csapat gerle, aztán ahány madár csak volt a környéken, az mind ott surrogott-burrogott a hamu körül. A galambok bólogattak a fejcskékjükkal, járt a csőrük szorgalmasan, pik-pik-pik; nekilátott a munkának a többi madár is; pik-pik-pik, hordták szaporán az ép szemeket a tálba.

Nem telt bele egy egész óra, már készen is voltak, és kirepültek az ablakon, szétszóródtak az ég alatt, mintha ott se jártak volna.

Hamupipőke boldogan szaladt be a tállal a mostohaanyjához. Azt hitte, most már ő is mehet a lagziba.

A mostohaanyja végigmérte, és fitymálva elhúzta a száját.

Meglepettség

Tanár: A mostohaanya furcsának találta, hogy Hamupipőke ilyen gyorsan véghez vitte a feladatot, amit rábíztak és elhúzta a száját. Meglepődött a mostohaanya. Milyen az arcunk, mikor meglepődünk?

- gyerekek válaszolnak.

- Ki szeretné az ábrán is megmutatni a mostoha meglepődött arcát?

- Mit gondolsz? Hiszen táncolni sem tudsz! Csak kinevetnének!

Hamupipőke sírva fakadt. A mostoha gondolta, ad neki valami új munkát, legalább addig sem látja a kesergését. Kiment a konyhába, kiszórt két sál kölest a hamuba.

- Ha ezt a két tál kölest egy óra alatt kiválogatod, nem bánom, velünk jöhetsz.

Az pedig lehetetlen feladat volt, hiszen a köles még a lencsénél is apróbb szemű. Hamupipőke azonban, ahogy mostohája visszament a szobába, kiosont a kertbe, és megint elkiáltotta magát:

- Galambok, gerlék, égi madárcák, gyertek, gyertek, segísetek válogatni!

Az ocsút szaporán egyétek, a javát meg az edénzbe tegyétek!

A levegő ismét megtelt suhogással, szárnycsattogással. A konyhaablakon beröppent két fehér galamb, aztán egy csapat gerle, aztán ahány madár csak volt a környéken, az mind ott surrogott-burrogott a hamu körül. A galambok bólogattak a fejcskékjükkal, járt a csőrük szorgalmasan, pik-pik-pik; nekilátott a munkának a többi madár is; pik-pik-pik, hordták szaporán az ép szemeket a tálba. Nem telt bele egy fél óra, már készen is voltak, és kirepültek az ablakon, szétszóródtak az ég alatt, mintha ott se jártak volna.

Hamupipőkének repesett a szíve örömeiben, sietett a mostohaanyjához. Most már biztosra vette, hogy elviszik a bálba.

A mostohája azonban azt mondta:

- Hiába, Hamupipőke, nem jöhetsz velünk, Csak szégyent hoznál ránk!

Hátat fordított neki, hintóba szállt a két kevély lányával, és elhajtottak a multságba.

Hamupipőke egyedül maradt otthon. Egy ideig ott búsongott a konyhában, aztán gondolt egyet, kiment az édesanyja sírjához, megállt a mogyorófa alatt, és elkezdte:

Rázd meg, fácska, magadat, adj rám ezüstöt, aranyat!

Abban a pillanatban megrebbent a feje fölött az ág, és a mogyorófa madara ledobott neki egy aranyos-ezüstös ruhát meg egy pár ezüsthímes selyemtopánkát.

Hamupipőke gyorsan felöltözködött, és elment a multságba. A palotában már javában állt a bál, sürgött-forgott a sok vendég. Ott páváskodott a mostohaanyja meg a két mostohatestvére is. Nem ismerték meg, azt hiték, valamiféle idegen királylány. Eszükbe se jutott, hogy a gyönyörű, aranyruhás lány Hamupipőke lehet. Az - gondolták - biztosan most is ott kuporog megszokott helyén a tűzhely mellett, és szutykosan, kócosan kölest válogat a hamuból.

A királyfi elámult, amikor az ismeretlen lány a terembe lépett. Elébe ment, meghajolt előtte, kézen fogta, és táncba vitte. Egyetlen pillanatra sem tágitott mellőle, mindig csak vele foglalkozott, és ha valaki táncra akarta kérni Hamupipőkéét, kijelentette:

Meglepettség

Tanár: Megjelent a mulatságon egy ismeretlen lány, a királyfi elámult. Milyen lehetett a királyfi arca?

- **gyerekek válaszolnak.**
- **Nézzük meg egymás arcát is. Most pedig az ábrán is tüntessük fel, mikor meglepettek vagyunk szemünk felhúzódik, ajkunk pedig O- alakban van.**

- Nem lehet, ez az én táncosnőm.

Nem sokkal éjfél előtt Hamupipőke azt mondta:

- Elfáradtam; mára elég volt; hazamegyek.

- Elkísérlek - ajánlkozott a királyfi, mert szerette volna megtudni, hol lakik a szépséges lány.

Egy ideig együtt mentek, de mikor az utcájukba betértek, Hamupipőke egyszerre csak szaladni kezdett, s mielőtt a királyfi a nyomába ért volna, befordult a kapun, és beugrott a galambházba.

A királyfi megvárta az udvaron, míg a gazdag ember hazaérkezik a mulatságból a családjával. Tüstént odaintette magához:

- Az a szépséges lány, akivel az este táncoltam, elszökött előlem, és ide bújta a galambházadba. Utána akarok menni.

Hiába próbálták kinyitni, az ajtó nem engedett, belülről bereteszelték Erre gyorsan fejszét baltát kerítettek és betörték. Hanem odabent egy árva lelket sem találtak. Mert Hamupipőke akkor már régen ott feküdt a konyhában a tűzhely mellett a hamuban, s egy hitvány olajmécsest pislákolat felette. Míg ugyanis a királyfi elől az ajtót próbálta kinyitni, ő hátul kiugrott az ablakon a galambházból, a mogyorófa felé futott, levetette szép ruháját, rátette a sirra; melléje a hímes selyemtopánkát, a mogyorófa madara meg leszállt értük, és elvitte őket. Hamupipőke fölvette a mocskos szoknyáját, nehéz facipőjét, beosont a házba, lekuporodott a hamuba, és elaludt.

Másnap folytatódott a palotában a vigasság. Mostohatestvérei megint hintóba ültek és elhajtottak. Hiába kérlette őket, kikacagták, kicsúfolták, elkergették.

- Még hogy egy ilyen szutyokfészek oda mer kívánczni a királyfi közelébe! Kotródj vissza rögtön a helyedre! Szemétdombra való vagy te, nem palotába!

Gúny-undor

Hamupipőke sírdogált egy keveset a mostohatestvérei gonoszságán, aztán kiment a mogyoró fához, és elkezdte:

Rázd meg, fácska, magadat, adj rám ezüstöt, aranyat!

Feje fölött megrebbent a lomb, és a madár még sokkal szebb ruhát ejtett le neki, mint tegnap. Hamupipőke pedig gyorsan felöltözködött, és elment a mulatságba.

A királyfi ott várta már az ajtó közelében; semmi mással nem törődött, csak azt leste, jön-e már. Amikor meglátta, boldogan elmosolyodott, kézen fogta, táncba vitte, s egész este egyedül csak vele táncolt. S valahányszor egy-egy nyalka ifjú közeledett feléjük, hogy a gyönyörűséges lányt elkérje egy fordulóra, a királyfi csak a fejét rázta:

Öröm

Tanár: A királyfi már nagyon várta Hamupipőkét. Szerintetek mikor meglátta bejönni az ajtón boldog volt?

- gyerekek válaszolnak

- Milyen az arcunk mikor boldogok vagyunk? Ki szeretné megmutatni a saját arcán? Most mutassuk meg hercegünk arcát!

- Nem lehet, ez az én párom!

Nem sokkal éjfél előtt Hamupipőke aznap is azt mondta:

- Elfáradtam; mára elég volt; hazamegyek.

A királyfi most is melléje szegődött, azt gondolta: ma éjszaka aztán igazán kilesi, hol lakik a szép lány. Egy ideig együtt is mentek, de mikor az utcájukba betértek Hamupipőke egyszerre csak szaladni kezdett, s mielőtt a királyfi a nyomába ért volna, befordult a kapun, átvágott az udvaron, és beszaladt a ház mögé a kertbe; ott fölkúszott egy terebélyes körtefára, és megbújta a lombjában.

A királyfi egy darabig szölongatta, kereste, aztán visszament az udvarba, és ott megvárta, míg a gazdag ember hazaérkezik a mulatságból a családjával. Odaintette magához, azt mondta neki:

- Az a szépséges lány, akivel az este táncoltam, ismét elszökött előlem, és ismét ide szaladt be az udvarodba. Azt hiszem, arra a körtefára mászott föl ott a kertben.

A gazdag ember elcsodálkozott: vajon ki lehet az az ismeretlen szép lány, aki egyre csak az ő háza tájára menekszik?

"Csak nem Hamupipőke?" - gondolta.

Fejszét ragadott, nekiállt, egykettőre kivágta a körtefát. Átkutatták a lombját: senkit nem találtak az ágak közt. Akkor az ember fölsietett a házba, be a konyhába: ott feküdt Hamupipőke szokott helyén a hamuban. Mert amikor a királyfi visszament a kertből az udvarba, ő óvatosan lesiklott a fáról, szép ruháját letette a mogyorófa alá, fölvette a régi szutykos szoknyáját, lekuporodott a helyére, a hamuba, és elaludt.

Elkövetkezett a mulatság harmadik napja. A mostohatestvérek elmentek a szüleikkel, Hamupipőke meg kisietett édesanyja sírjához, és rákezde:

Rázd meg, fácska, magadat, adj rám ezüstöt, aranyat!

Abban a pillanatban lehullott elé a ruha, hanem ez olyan pompás volt, úgy csillogott-villogott, hogy olyat még senki nem látott a világon. Színaranyból volt a topánka is.

Mikor Hamupipőke belépett a terembe, mindenkinek elakadt a szava az ámulattól. A királyfi megint egyedül csak vele táncolt, és megint azzal küldött el tőle minden ifjút:

- Nem engedem át senki másnak, mert ez az én párom!

Nem sokkal éjfél előtt Hamupipőke ismét kijelentette:

- Mára elég volt; hazamegyek.

- Elkísérlek! - ajánlkozott a királyfi.

Hamupipőke azonban aznap valamicskével tovább maradt a bálban ; attól tartott, nem ér haza idejében, nem tud átöltözködni, s a mostohatestvérei meglephetik; ezért csak bólintott a királyfinak, kiperdült az ajtón, leszaladt a lépcsőn, és eltűnt. Hanem a királyfi aznap meghagyta a szolgálainak, hogy mikor már a vendégek mind bevonultak a termekbe, kenjék be jó vastagon szurokkal a lépcsőt. Azok be is kenték; s ahogy most a lányka leszaladt, a bal topánkája benne ragadt a szurokban.

A királyfi fölvette, nézegette, forgatta a pompás, parányi, színarany cipellőt, aztán gondosan eltette, és másnap elment vele a gazdag emberhez.

- Ebből a házból akarok nőszülni, Az lesz a feleségem, akinek a lábára ráillik ez az aranytopánka.

Nosza, megörült a két mostohatestvér! Szép, kicsiny lába volt mind a kettőnek. A nagyobbik mindjárt fogta is a cipőt, s bement vele a szobájába, hogy felpróbálja. Hanem a nagyujja sehogyan sem fért bele; kicsi volt neki a cipő.

Az anyja mellette állt, izgatottan leste a nagyravágyó asszony, lesz-e királyné a lányából. Gyorsan hozott egy kést, azt mondta:

- Vágd le hamar a nagyujjadat! Ha királyné leszel, úgysem kell többet gyalog járnod!

A lány levágta a nagyujját, beleszorította lábát a cipőcskébe, legyűrte a fájdalmát, és kiment a királyfihoz. Az a nyergébe emelte, és ellovagolt vele.

Az út éppen a temető mellett vitt el; ott zöldellt a szélén a Hamupipőke édesanyjának a sírja. Két galamb ült fölötte a mogyorófán.

Ahogy a királyfi a közelükbe ért, egyszerre panaszosan búgni kezdtek. Azt búgták:

Burukk, burukk, szép a lány, de a lába véres ám! Kicsi rá a topánka, otthon ül még a mátká.

A királyfi lenézett, s látta, hogy a topánkából szivárog a vér. Tüstént megfordította a lovát és hazavitte a hamis menyasszonyt.

- Nem ez az igazi! - mondta. - Próbálja fel a másik lány is a kis cipőt!

Az is bement vele a szobájába. A nagyujját könnyen beledugta, de a sarka nem fért bele sehogyan sem.

- Vágj le belőle egy darabot! - mondta neki az anyja, és a kezébe nyomta a kést. - Ha királyné leszel, úgysem kell többet gyalog járnod!

A lány levágott egy darabot a sarkából, beleerőltette a lábát a cipőbe, erőt vett a fájdalmán, és kiment a királyfihoz. Az nyergébe emelte, és ellovagolt vele.

Ahogy elhaladtak a mogyorófa mellett, a két galamb megint panaszosan búgni kezdett:

Burukk, burukk, szép a lány, de a lába véres ám! Kicsi rá a topánka, otthon ül még a mátká.

A királyfi lenézett, látta, vér bugyog a cipőből, csupa piros lett tőle a lány fehér harisnyája. Megfordította a lovát, és ezt a hamis menyasszonyt is hazavitte.

- Ez sem az igazi - mondta. - Nincs több lányotok?

- *Nincs - felelte a ház gazdája -, csak az első feleségem után maradt egy buta kis Hamupipőke; de hát az aztán igazán nem lehet a menyasszony.*

- *Küldd csak be - mondta a királyfi.*

- *Nem, nem - tiltakozott a mostoha -, nem való szem elé az a piszokfészek!*

- *Akár való, akár nem, látni akarom! - szólt erélyesen a királyfi.*

Harag- Düh

Tanár: A király már nagyon merges volt, hogy nem találták meg a cipőcske tulajdonosát. Milyen az arcunk mikor dühösesek vagyunk?

- **gyerekek válaszolnak**

- **Ki szeretné megmutatni a saját arcán? Most mindenki nézzen dühösen! A herceg ábráján is megmutatjuk, milyen az mikor dühös.**

Mit tehettek egyebet? A királyi parancsnak engedelmeskedni kellett; kikiáltottak hát a konyhába Hamupipőkéért.

A lányka gyorsan megmosta odakint a kezét meg az arcát, leporolta egy kicsit a szoknyáját, bement, és meghajolt a királyfi előtt.

- *Próbáld fel ezt a kis cipőt! - mondta neki a királyfi.*

Hamupipőke leült a zsámolyra, lehúzta lábáról a nehéz facipőt, és belebújt a topánkába. Úgy ráillett, mintha ráöntötték volna.

Mosolyogva föltekintett. Akkor a királyfi egyszerre ráismert, hogy ő az a szépséges lány, akivel három estét végigtáncolt.

Öröm

Tanár: Nagy volt az öröm a királyfi és Hamupipőke részéről. Most pedig a két ábrán változtassuk meg őket. Tegyük rájuk a koronájukat is.

- *Ő az igazi menyasszony! - kiáltotta boldogan.*

Mostohaanyja meg a mostohatestvérei elsápadtak az irigységtől, de pisszenni sem mertek, féltek, hogy a királyfi keményen megbünteti őket a csalásért. De az még csak rájuk sem pillantott többé, nyergébe emelte Hamupipőkéét, és ellovagolt vele.

Elérkeztek a temetőhöz, a két galamb most is ott ült Hamupipőke anyjának sírja felett a mogyorófán. Vidáman búgni kezdtek:

Burukk, burukk, szép a lány, de a lába véres ám! Kicsi rá a topánka, otthon ül még a mátká. Illik rá a topánka: ez az igazi mátká!

Aztán odaröppentek Hamupipőke vállára, az egyik jobbról, a másik balról, úgy kísérték be a királyi palotába.

Másnap megtartották a fényes lakodalmat. Hamupipőke édesanyjának ígérete beteljesült: mindig jó és jámbor volt a lánya, jóra is fordult hát a sorsa, királyné lett belőle, és holtáig boldogan élt az urával.

A két gonosz mostohatestvér meg biceggetett élete végéig.

VIII.3. A gyakorlati munka felmérésének melléklete Élethelyzetek.

Szomorúság

Dani és Bence az autókkal játszottak. Daninak a Bence autója tetszett jobban, de Bence nem akarta odaadni Daninak; elkezdtek civakodni. Dani kikapta a Bence kezéből autóját. Bence sírvafakadt.

- *Hogy érezte magát Bence?*
- *Válasszuk ki a kislány arcából, hogy melyik a szomorú! Mutasd fel!*

Flóra és Petra babákkal játszottak. Flórának a Petra babája tetszett jobban, de Petra nem akarta odaadni Flórának; elkezdtek civakodni. Flóra kikapta a Petra kezéből a babát. Flóra sírvafakadt.

- *Hogy érezte magát Flóra?*
- *Válasszuk ki a kislány arcából, hogy melyik a szomorú! Mutasd fel!*

Öröm

Lucának közeledett a születésnapja. A kislányok és kislányok úgy gondolták készítenek neki egy kis ajándékot. Odamentek az óvónénihez, hogy megkérjék segítsen nekik képeslapot készíteni. A kislányok örömmel készítették a képeslapot, vágtak rá virágot, matricákkal díszítették. Eljött a várva várt nap Lucácska születésnapja. Csoda szép tortája volt. A gyerekek körbe álltak és csodálták. A kislányok már alig várták, hogy átadhassák a kis ajándékukat.

- *Szerinted, hogy érezte magát Luca mikor megkapta az ajándékot? Mutasd meg a kislányos, aztán pedig a kislány arcán, hogy milyen az mikor boldogok vagyunk!*

Düh

Noel és Peti fociztak az udvaron. Nagyon ügyesen játszottak, mikor Laci odament és elrúgta tőlük a labdát. Ekkor elkezdtek szaladni a labda után és kiabáltak, veszekedtek Lacira, hogy miért ilyen undok. Laci pedig azt mondta nekik azért rúgtam el a labdát „Mert nem hagyjátok, hogy játszak veletek!”

- *Hogy érezték magukat a fiúk? Válasszuk ki a kislány arc közül a mérges arcot!*

Noémi és Dorina a homokozóba tortát készítettek, mikor Jázmin odament és szétdúlta az egészet. A kislányok elkezdtek kiabálni, veszekedni Jázminnal. Jázmin dühös volt, hogy ő vele nem játszanak a lányok.

- *Hogy érezte magát Jázmin? Válasszuk ki a kislány arc közül a mérges arcot!*

Félelem

Az óvoda melletti udvaron volt egy harapós kutya. Mindenkire ráakart ugrani. Mikor Sanyika és anyukája haza felé tartott az óvodából, a kutyát a gazdája sétáltatta. Ott mentek el mellettük, mikor a kutya elkezdett ugatni. Sanyika/Szintia édesanyja mögé bújt.

- *Hogy érezte magát Sanyika/Szintia?*

Gúny

Húsvéti locsolkodás volt az óvodában. A kislányok hímes tojást készítettek. Erika azt mondta Mónikának, hogy milyen csúnya hímes tojást festett. Ezért őt biztos nem fogják a kisfiúk meglocsolni.

- *Hogy érezte magát Mónika? Milyen volt Erika Mónikával szembe?*

A gyerekek rajzoltak az óvodában. Milán és Márk egymással szemben ültek. Amikor Milán azt mondta Márknak, hogy milyen csúnya rajzot készített. Ezért biztos nem fog matricát kapni.

- *Hogy érezte magát Márk? Milyen volt Milán Márkkal szembe?*

Undor

Esett kint az eső. Sáros volt az udvar. A fiúk nagyon sárosak voltak, belenyomták a kezüket a sárba. Elkezdtek kergetni Petrát és összesárolták, összetapogatták a ruháját.

- *Hogy érezte magát Petra?*

A kisfiúk játszottak az udvaron. Amikor Eszter odaszaladt Csabihoz és megpuszilta.

- *Hogy érezte magát Csabi?*

Szövegértés a „Rút kiskacsa” című mese részleteit alapul véve.

Öröm

Lám, milyen pompásan evez, és milyen szépen tartja a nyakát! Hiába, az én vérem! Ha jobban megnézem, egészen takaros formájú. Háp-háp!- mondta a kacsamama-

- *Hogy érezte magát a kacsamama? Válasszuk ki a kis kacsák közül a boldog kacsát! Mutasd fel!*

Undor

Az udvar népe mind őket szemlélgette, aztán megmondták, amit gondoltak: - Még ez hiányzott! Nem vagyunk elegenden, most ezek is a nyakunkra jönnek! Mutogattak rájuk! Hát az meg miféle, az a rút jószág? Ezt már nem tűrhetjük! - Egy kacsamama mindjárt neki is ugrott, és megcsípte a nyakát.

- *Hogy érezte magát a kis kacsamama?*

Düh

Ugyan, hagyjátok! - védte az anyja. - Nem vét ez senkinek!

- De nagyobb, mint más becsületos kiskacsa, és rút is! Ezért bizony verést érdemel! - kiáltotta a piros kapcás kacsa hölgy.

- *Hogy érezte magát a piros kapcás kacsa hölgy?*

Gúny

Olyan szép a többi fiókád! - mondta a piros kapcás kacsa hölgy. - Takarosak és jó növésűek. Csak ez az egy ilyen szerencsétlen formájú. A szegény kiskacsát mindenki üldözte, még a tulajdon testvérei sem állhatták, s ha szóltak hozzá, csak így: - Bárcsak elvinne a macska, te utálatos szerzet!

- Az anyja se volt jobb hozzá: - Ó, csak már ne látnálak!

- *Hogy érezte magát a kis kacsa? Milyenek voltak vele szembe a kacsák?*

Bánat

A kerten túl, a bokrosban ijedten rebbentek szét közeledtére az apró madarak. "Még ők is megrémülnek tőlem, olyan rút vagyok" - gondolta a szegény kiskacsa, és szégyenletében lesütötte a szemét, de azért csak szaladt tovább.

- *Hogy érezte magát a rút kis kacsa?*

Félelem

Durr! Durr! - dördült valahol a közelükben. Vadászat volt a vidéken. A szegény kiskacsa iszonyúan megijedt, rémülten forgatta a fejét, s éppen a szárnya alá akarta dugni, amikor egy irdatlan nagy kutya termett előtte. Hosszan lógatta vörös nyelvét, rémítően villogtatta a szemét, az ínyét felhúzta; már-már fogai közé ragadta a kiskacsát.

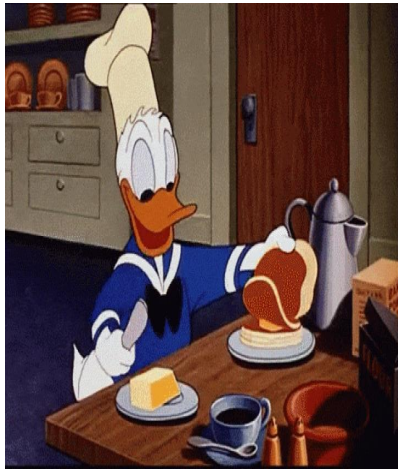
-*Hogy érezte magát a kis kacsa?*

Öröm

Most már örült a hattyú, hogy annyi bajt és nyomorúságot ért; így tudta igazán értékelni a boldogságot. Hattyútársai körébe gyűltek, gyöngéden simogatták csőrükkel. Álmodni sem mertem volna ennyi boldogságról, amikor még rút kiskacsa voltam!

- *Hogy érezte magát a kis kacsa?*

Képfelismerés a „Donald kacsza” című mese filmkockái alapján.

Öröm

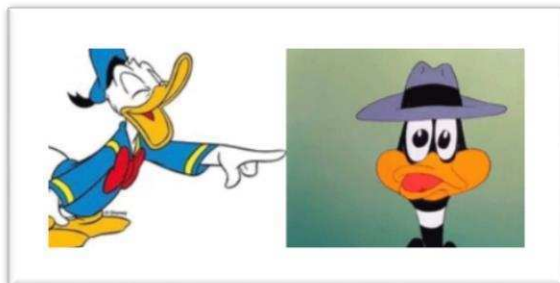
Harag/Düh

Bánat/Szomorúság

Félelem

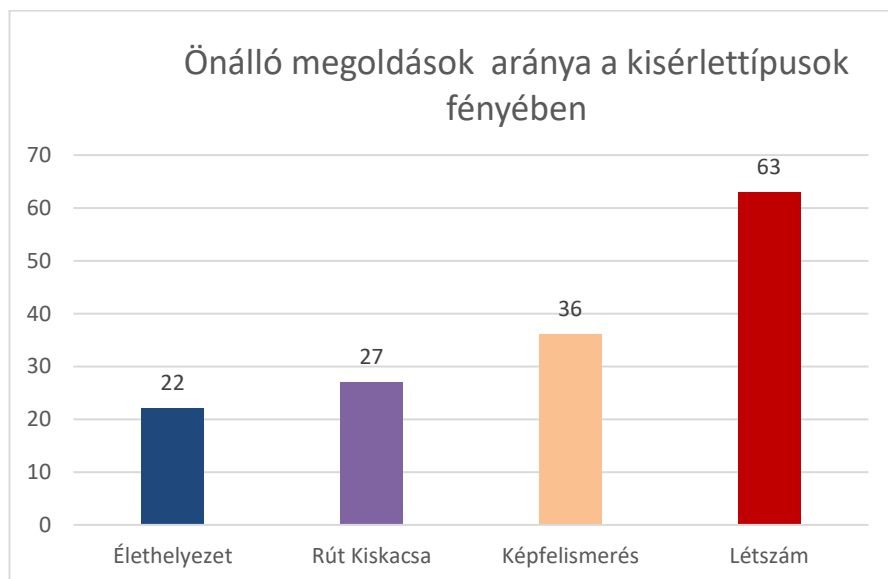
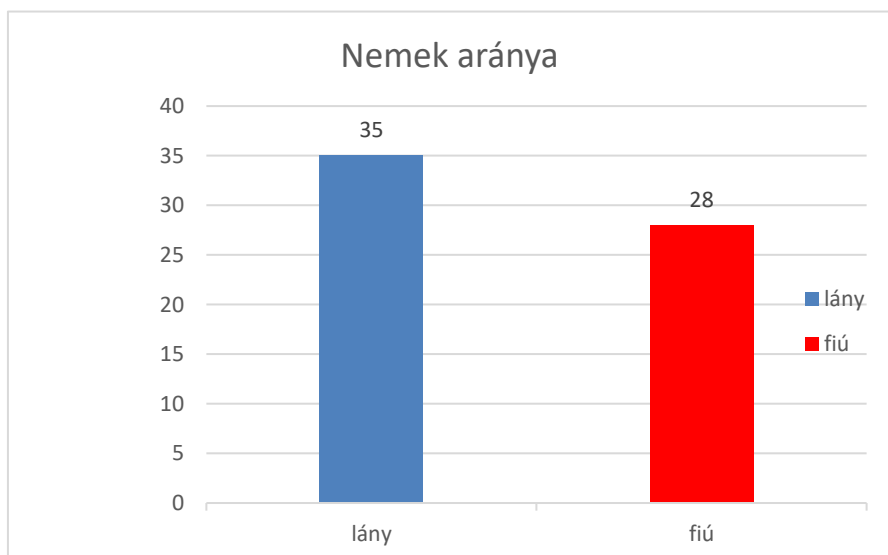
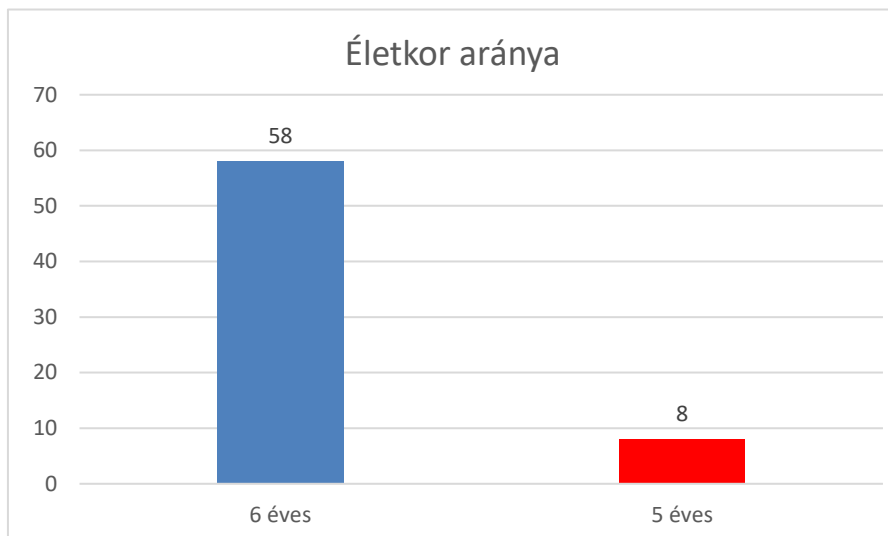

Gúny

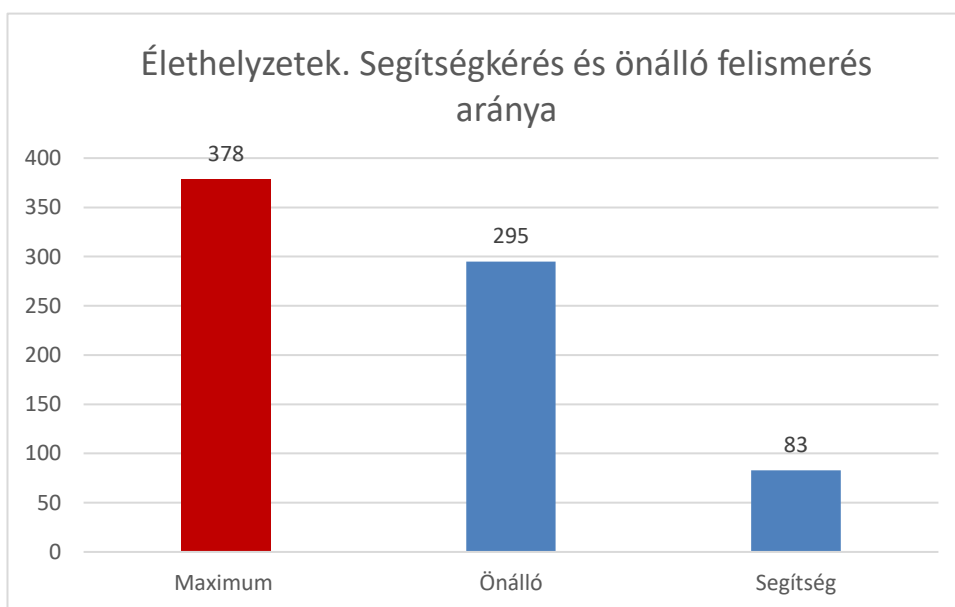
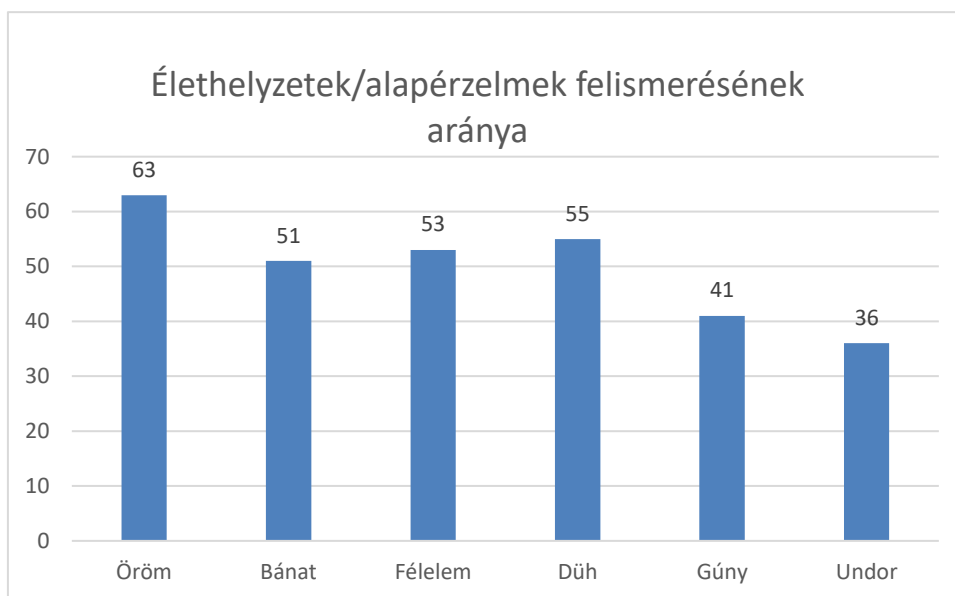

Undor

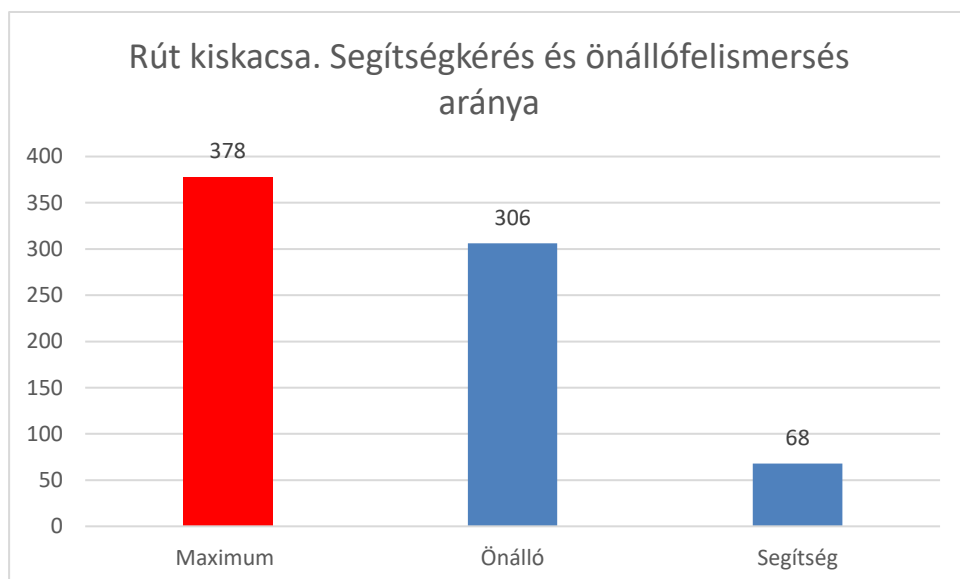
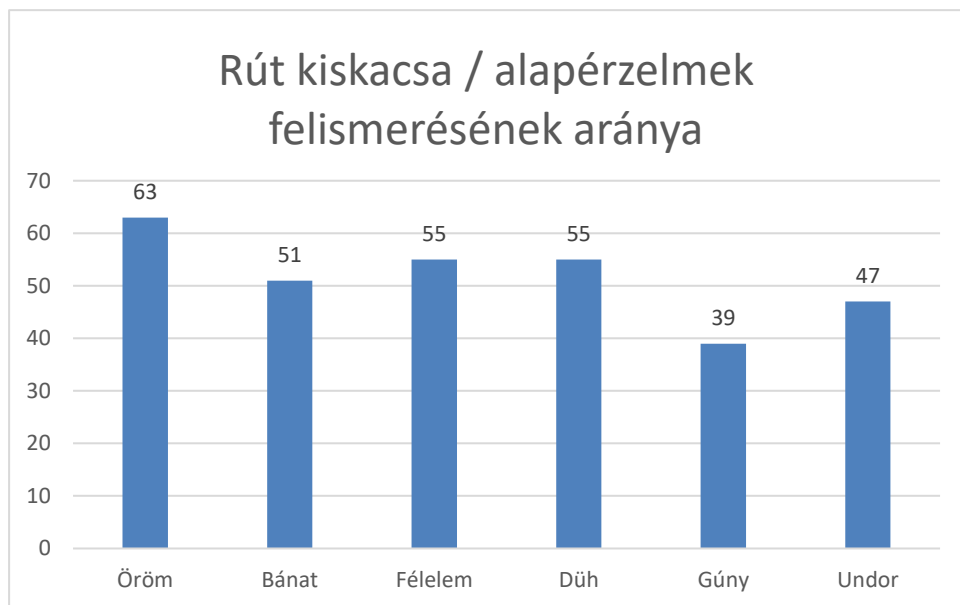
VIII.4. A gyakorlati munka kapcsán végzett felméréshez készült diagramok jegyzéke.

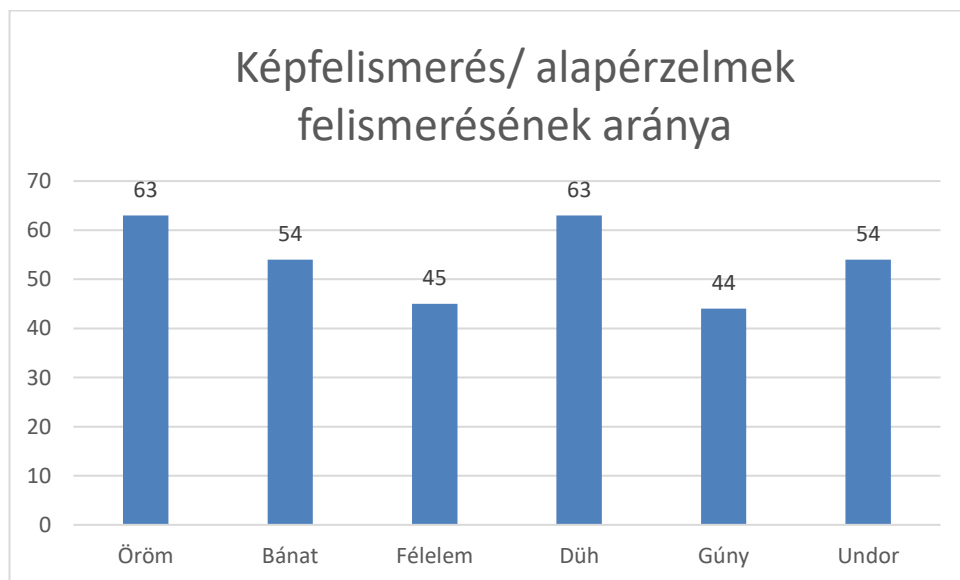
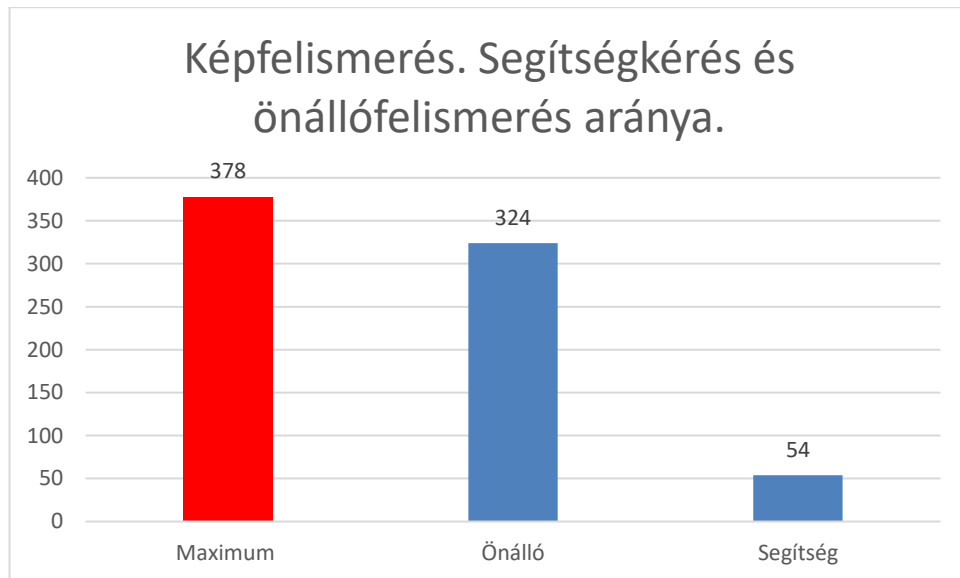
1. Élethelyzetek kiértékeléséhez készített diagramok.

2. A „Rút kiskacsa” című mese szövegértéses felmérésének kiértékeléséhez készült diagramok.

3. Képfelismerés kiértékelését segítő diagrammok

VIII.4. Nagycsoportos foglalkozáson készült fényképek

Kisdobronyi Hófehérke Óvoda

Kisdobronyi Hófehérke Óvoda

Kisdobronyi Hófehérke Óvoda

Kisdobronyi Hófehérke Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

Nagydobronyi Napsugár Óvoda

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Beleegyző nyilatkozat

Szanyi Evelinnek hívnak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Óvodapedagógia szakos hallgatója vagyok, negyedik évfolyamon. Szakdolgozatom témája az áruklodó arckifejezéseink vizsgálata az óvodában, közismert mesék feldolgozása.

Ezzel a nyilatkozattal szeretném segítségüket, és beleegyezésüket kérni ahhoz, hogy a szakdolgozatom gyakorlati részét az önök intézményében is levezethessem. Óvodai környezetben, az óvónő felügyeletével egy játékos foglalkozást és három kísérletet szeretnék elvégezni a gyerekekkel. Különböző mesék, szemléltetők lesznek a segítségemre. Célom, hogy a gyerekek megtanulják és megértsék a hat alapérzelem használatát. Először is a foglalkozást szeretném elvégezni a nagy csoportban, aztán pedig kísérleteket szeretnék végezni egyesével a gyerekekkel.

gyermekek teljes neve, csupán keresztnéve és
életkora.

A gyakorlat anyagát teljes diszkrécióval
kezelném. Munkámban nem jelenne meg a

A felmerülő kérdéseiket a lenti elérhetőségeken tehetik fel.

Tisztelettel,

Mobil: +380663401221

Szanyi Evelin

E-mail:

evelinkecske19@citromail.hu

Óvoda neve: Ké. Dobronyi „Főfehérke”
igazgató aláírás: M. Hajó
Hely, dátum: 27.02.2018

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Beleegyző nyilatkozat

Szanyi Evelinnek hívnak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Óvodapedagógia szakos hallgatója vagyok, negyedik évfolyamon. Szakdolgozatom témája az áruklodó arckifejezéseink vizsgálata az óvodában, közismert mesék feldolgozása.

Ezzel a nyilatkozattal szeretném segítségüket, és beleegyezésüket kérni ahhoz, hogy a szakdolgozatom gyakorlati részét az önök intézményében is levezethessem. Óvodai környezetben, az óvónő felügyeletével egy játékos foglalkozást és három kísérletet szeretnék elvégezni a gyerekekkel. Különböző mesék, szemléltetők lesznek a segítségemre. Célom, hogy a gyerekek megtanulják és megértsék a hat alapérzelem használatát. Először is a foglalkozást szeretném elvégezni a nagy csoportban, aztán pedig kísérleteket szeretnék végezni egyesével a gyerekekkel.

A gyakorlat anyagát teljes diszkrécióval gyermek teljes neve, csupán keresztnéve és életkora.
kezelném. Munkámban nem jelenne meg a

A felmerülő kérdéseiket a lenti elérhetőségeken tehetik fel.

Tisztelettel,

Mobil: +380663401221

Szanyi Evelin

E-mail:

evelinkecske19@citromail.hu

Nagydobronyi "Napsugár" óvoda
Ráth Mária
Nagydobronyi 2018. február 27